Toivakan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2025–2029

TOIVAKKA

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO 1

2 KASVUYMPÄRISTÖNÄ TOIVAKKA 3

3 TOIVAKKALAISTEN LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNIN TILA 6

4 TOIVAKAN PALVELUT LAPSILLE, NUORILLE JA LAPSIPERHEILLE 13

4.1 Esi- ja perusopetus 13

4.2 Varhaiskasvatus 23

4.3 Hyvinvointipalvelut 27

4.4 Kuntaympäristöpalvelut 37

4.5 Työllisyyspalvelut nuorille 39

5 YHTEISTYÖKUMPPANIT 40

5.1 Yhdistykset ja yhteisöt 40

5.2 Puulan seutuopiston kurssit, taidekoulu ja musiikkikoulu 45

5.3 Toivakan yritykset 46

6 KESKI-SUOMEN HYVINVOINTIALUEEN PALVELUT 46

6.1 Toivakan terveysasema 46

6.2 Lasten, nuorten ja perheiden palvelut 47

6.3 Toivakan perhekeskus 47

7 SUUNNITELMAN TAVOITTEET JA TOIMENPITEET 50

Toimenpiteet alle kouluikäiset 51

Toimenpiteet esi- ja perusopetusikäiset: 52

Toimenpiteet nuoret ja nuoret aikuiset: 53

Kaikille ikäryhmille yhteisiä toimenpiteitä: 53

Toimenpiteet alle kouluikäiset: 53

Toimenpiteet esi- ja perusopetusikäiset: 54

Toimenpiteet nuoret ja nuoret aikuiset: 54

Kaikille ikäryhmille kohdentuvat toimenpiteet: 55

Toimenpiteet alle kouluikäiset: 55

Toimenpiteet esi- ja perusopetusikäiset: 56

Toimenpiteet nuoret ja nuoret aikuiset: 56

8 SUUNNITELMAN SEURANTA JA ARVIOINTI 57

9 LÄHTEET 58

1 JOHDANTO

Tämä suunnitelma on laadittu edistämään lasten ja nuorten hyvinvointia Toivakan kunnassa ja se pohjautuu v. 2024 laaditulle Toivakan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmalle. Tuolloin suunnitelma laadittiin keväälle 2025 asti silmällä pitäen valtuustokauden vaihtumista. Nyt uusi valtuusto saa Toivakan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman vuosille 2025–2029 myötä tärkeän työkalun työskentelynsä tueksi. Suunnitelman avulla ohjataan ja kehitetään lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia koskevaa työtä Toivakassa. Se on apuväline johtamiseen ja päätöksentekoon.

Suunnitelmassa vuosille 2024–2025 asetettiin kolme tavoitteiden painopistettä, jotka huomioimalla niin arjessa kuin päätöksenteossakin pyritään rakentamaan Toivakasta lapsille ja nuorille turvallinen, yhteisöllinen ja hyvinvointia luova kasvuympäristö. Edellä mainitut suunnitelman **tavoitteiden painopistealueet eli liikunnallisen elämäntavan edistäminen, mielen hyvinvoinnin tukeminen ja osallisuuden ja kuulluksi tulemisen turvaaminen** jatkavat edelleen tällä seuraavalla nelivuotisella valtuustokaudella vuosien 2025–2029 painopiste- alueina. Nämä ovat edelleen kiistatta sekä yhteisen näkemyksen että kouluterveyskyselyn, mutta myös muuta kautta hankitun tiedon valossa esille nousevat painopisteet. Seuraavan nelivuotiskauden aikana nämä valitut painopisteet konkretisoituvat niin arjessa kuin päätöksenteossa.

Suunnitelmassa tarkastellaan näitä kolmea painopistettä eri-ikäisten lasten ja nuorten näkökulmasta jakaen heidät alle kouluikäisiin, esi- ja perusopetusikäisiin sekä nuoriin ja nuoriin aikuisiin. Suunnitelmaa tehdessä on tehty yhteistä määrittelyä, jonka mukaisesti suunnitelma koskee lapsia ja nuorisolain mukaisesti alle 29 –vuotiaita nuoria ja nuoria aikuisia.

Suunnitelma on laadittu hyvinvointityöryhmässä yhteistyössä kunnan eri toimijoiden kuten koulun, varhaiskasvatuksen ja kuntaympäristö-, työllisyys-, kulttuuri-, vapaa-aika- ja nuorisopalvelujen kanssa sekä osallistaen myös nuorisovaltuusto sekä paikallisia lasten ja nuorten kanssa toimivia seurakuntia ja yhdistyksiä. Hyvinvointialueen palveluihin ohjataan suunnitelmassa olevien linkkien kautta ja yhteistyötä suunnitelman pohjaksi on tehty esimerkiksi Perhevakka-työskentelyn kautta.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä § 6 velvoittaa kuntia edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä. Kunnalla on ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin kuin tämä tehtävä kytkeytyy kunnan muihin lakisääteisiin tehtäviin.

Lain mukaan kunnan tulee strategisessa suunnittelussaan asettaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiselle tavoitteet ja määritellä näitä tavoitteita tukevat toimenpiteet. Sen on otettava päätöksenteossaan huomioon päätöstensä arvioidut vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen myös väestöryhmittäin. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä kunnan eri toimialojen tulee tehdä poikkihallinnollista yhteistyötä. Kunnan on myös nimettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutaho.

Kunnan on seurattava kuntalaisten elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin. Kunnassa on raportoitava kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä valtuustolle vuosittain. Lisäksi kunnassa on valmisteltava valtuustolle valtuustokausittain hyvinvointikertomus ja -suunnitelma edellä mainituista asioista. Kunnan on toimitettava hyvinvointikertomus ja -suunnitelma hyvinvointialueelle ja julkaistava se julkisessa tietoverkossa.

Jokaisella kunnalla on velvollisuus laatia myös lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, joka tarkistetaan vähintään neljän vuoden välein. Tällaisen suunnitelman tarkoitus on edistää lasten ja nuorten hyvinvointia kunnassa ja nostaa heidät yhtenä väestöryhmänä tarkastelun kohteeksi. Myös hyvinvointialueella on oma lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, sillä hyvinvointialue järjestää sosiaali- ja terveyspalvelut ja myös lastensuojelun järjestämisvastuu on hyvinvointialueella. Kunnan ja hyvinvointialueen on tehtävä yhteistyötä suunnitelmien laadinnassa noudattaen, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 6 ja 7 §:ssä säädetään (Laki sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä §6 ja §7). Tämä suunnitelma on laadittu vuosille 2025–2029 ja se kytkeytyy Keski-Suomen hyvinvointialueen vastaavaan suunnitelmaan. Suunnitelmaan on osallistettu hyvinvointialueen työntekijöitä Toivakan monialaisesta Perhevakkatoiminasta saatujen näkemysten kautta.

Lasten ja nuorten suunnitelma voi olla osa laajempaa kunnan hyvinvointisuunnitelmaa tai erillinen suunnitelma, kuten tässä tapauksessa on. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman sisällöstä säädetään Lastensuojelulain 417/2007 pykälässä 12. Tämän lain perusteella suunnitelmassa tulee ilmetä:

- Lasten ja nuorten kasvuolosuhteet ja kuvaus hyvinvoinnin tilasta
- Tiedot lasten ja nuorten hyvinvointia edistävistä sekä ongelmia ehkäisevistä palveluista ja toimista
- Yhteistyön järjestämistavat eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä
- Tiedot suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta

Lisäksi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki § 13 sanoo, että kunnan alueella toimivien koulutuksen järjestäjien opiskeluhuoltosuunnitelmat tulee liittää lastensuojelulain 12 §:n 1 momentissa tarkoitettuun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Lastensuojelulain (417/2007) 12 §:ssä tarkoitettuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan on opiskeluhuollon osalta kirjattava:

- opiskeluhuollon tavoitteet ja paikallisen toteuttamistavan keskeiset periaatteet;
- arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta, käytettävissä olevista opiskeluhuoltopalveluista ja avustajapalveluista sekä tuki- ja erityisopetuksesta;
- toimet, joilla vahvistetaan yhteisöllistä opiskeluhuoltoa ja opiskelijoiden varhaista tukea;
- tiedot suunnitelman toteuttamisesta, seurannasta sekä opiskeluhuollon laadunarvioinnista.

Suunnitelma noudattaa YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen keskeisiä yleisperiaatteita eli syrjimättömyyttä, lapsen edun ensisijaisuutta, oikeutta elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen sekä lapsen oikeutta saada näkemyksensä huomioon otetuiksi. Lasten oikeudet | Suomen YK-liitto (ykliitto.fi)

2 KASVUYMPÄRISTÖNÄ TOIVAKKA

Kunnan vuosille 2022-2030 laaditun kuntastrategian mukaisesti Toivakka lasten ja nuorten kasvuympäristönä rakentuu seuraaville strategian painopisteille eli elämisen elementeille:

- **Yhdessä yhteisöllisesti.** Toivakka on yhdessä toimiva ja hyvinvointiakin rakennetaan arjessa yhdessä.
- **Uuden ajan maalaisidylli.** Luomme edellytykset hyvälle ja sujuvalle arjelle.
- **Toivakka tuntuu ja tunnetaan.** Viestintämme on vaikuttavaa ja meidät tunnetaan myös muualla.

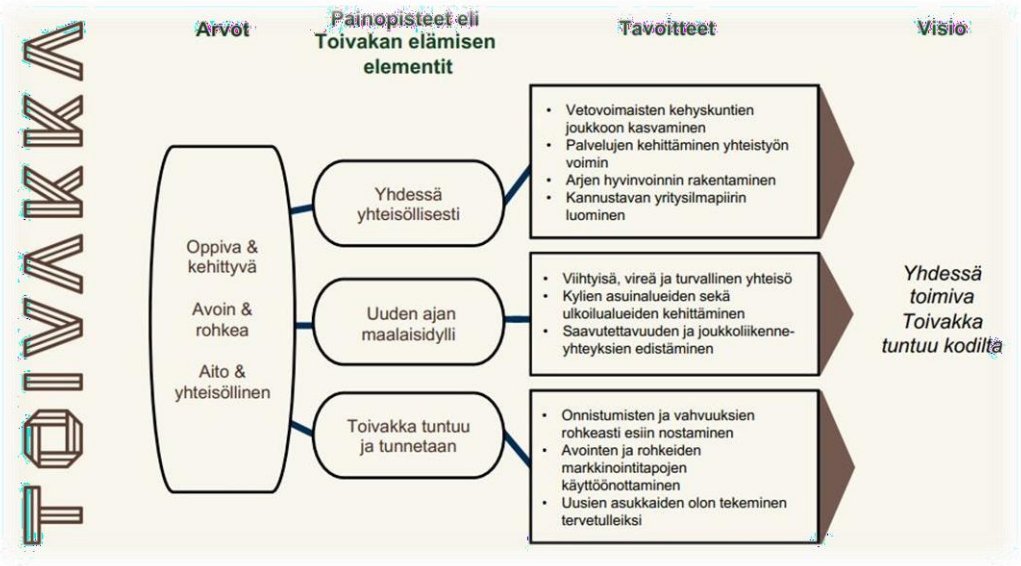

Toiminta perustuu strategiasta johdetuille arvoille:

- **Avoin ja rohkea Toivakka**

  Avoin kuntayhteisö, avoin päätöksenteko ja avoimuus sekä uskallus tehdä rohkeita ratkaisuja.

- **Oppiva ja kehittyvä Toivakka**

  Oppiva kuntalainen, kuntayhteisö ja kuntaorganisaatio rakentavat yhdessä kehittyvää Toivakkaa.

- **Aito ja yhteisöllinen**

  Ihmisen elämä on pienessä kunnassa hallittavissa ja hahmotettavissa. Kylämäinen sosiaalinen ja fyysinen ympäristö luovat turvallisuudentunnetta, jota suuret taajamat eivät voi tarjota. Arki sujuu helposti ja turvallisesti

Toivakan väestö ja sen kehitys

Toivakan väkiluku 31.12.2024 oli 2349 henkilöä. Edellisestä vuodesta väkiluvussa on tapahtunut hienoista laskua, sillä v. 2023 toivakkalaisia oli 2368 henkilöä. Ikäryhmittäin väestöosuudet ovat olleet joulukuussa 2024 alla olevan taulukon mukaisia.

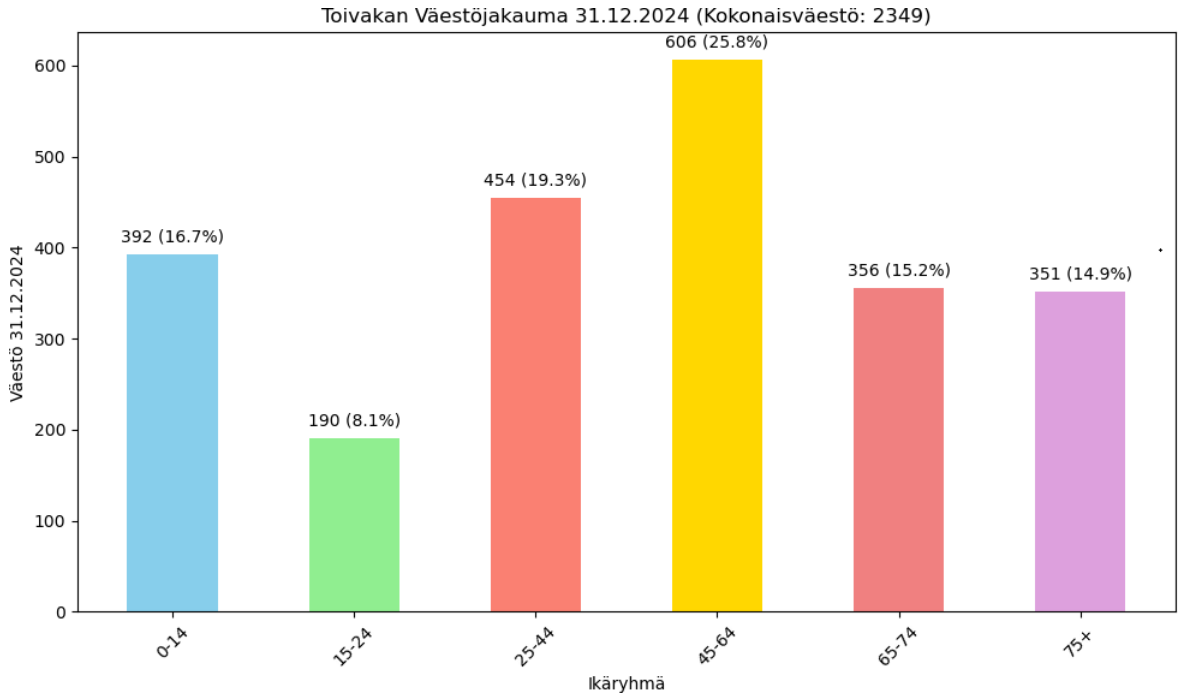

Taulukko on laadittu tekoälyn avulla (Microsoft Copilot, 2025)

Tarkasteltaessa lasten ja nuorten määrää vuoden 2024 lopussa tarkemmin, voidaan todeta seuraavaa:

- Syntyneitä ja alle yksi vuotiaita oli 17 lasta.
- 1-6 -vuotiaita eli varhaiskasvatusikäisiä oli 122.
- 7-15 -vuotiaita oli 294.
- 16-18 –vuotiaita oli 76.
- 19-24 –vuotiaita oli 73.
- 25-29 –vuotiaita oli 69.

Tilastokeskuksen vuonna 2021 julkaiseman väestöennusteen mukaan Toivakassa väkiluku tulee tulevina vuosina hieman laskemaan. Vuonna 2040 Toivakan väkiluvun ennustetaan olevan 2233 henkilöä. Väestöjakaumaa tarkasteltaessa lasten osuus tulee hieman laskemaan ja vastaavasti ikääntyneiden osuus kasvaa. Väestöennusteen mukaan tulevina vuosina syntyvyys, joka on ollut nyt laskussa, laskee edelleen ja seurauksena alle 15-vuotiaiden määrä vähenisi selvästi.

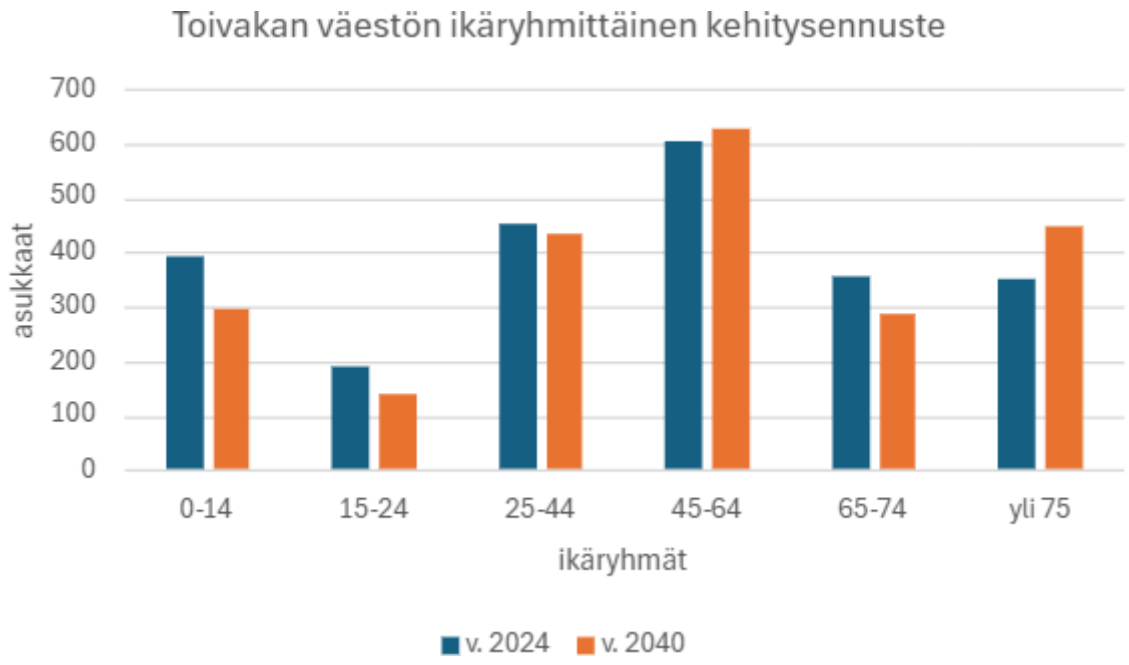

Demografinen huoltosuhde ilmaisee, kuinka monta alle 15-vuotiasta ja 65-vuotta täyttänyttä on sataa 15-64 -vuotiasta (työikäistä) kohti. Mitä enemmän on lapsia ja/tai eläkeikäisiä, sitä korkeampi huoltosuhteen arvo on. Toivakassa huoltosuhteen arvo on v. 2024 ollut 87,9 eli meillä on ollut 87,9 alle 15 -vuotiasta ja yli 65 -vuotiasta sataa työikäistä kohti. Huoltosuhde laski hivenen vuoteen 2023 verrattuna. Toivakassa demografinen huoltosuhde on korkea verrattuna koko Keski-Suomeen (64,6) ja koko maahan (61,6). Demografiseen huoltosuhteeseen Toivakassa on vaikuttanut esimerkiksi se, että syntyvyys on vuosien kuluessa laskenut ja lasten määrä ollut hieman laskussa. Toisaalta ikääntyneiden osuus on hieman

kasvanut ja edelleen kasvusuuntainen. Tulevaisuuden väestöllinen kehitys jatkuu ennusteiden mukaan tämän suuntaisena.

Huoltosuhde, demografinen Info 761

Alue	Sukupuoli	2022	2023	2024
Koko maa	yhteensä	62,3	61,9	61,6
Keski-Suomi		64,7	64,6	64,6
Toivakka		88,0	90,0	87,9

3 TOIVAKKALAISTEN LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNIN TILA

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilaa tarkastellaan hyte-kertoimen indikaattoreiden, muiden relevanttien indikaattoreiden sekä kerättyjen havaintojen perusteella. Yhtenä lasten ja nuorten hyvinvoinnista kertovana lähteenä toimii joka toinen vuosi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toteuttama valtakunnallinen kouluterveyskysely. Se tarjoaa Toivakan osalta tietoa perusopetuksen 4.–5. luokkien ja 8.–9. luokkien oppilaiden hyvinvoinnista, terveydestä, palveluista sekä osallisuudesta. Viimeisin kysely on toteutettu keväällä 2025 ja osa sen tuloksista on ollut saatavilla tähän suunnitelmaan. Osa valmistuu myöhemmin syksyllä. (Kouluterveyskysely - THL) Kouluterveyskyselyn osalta käytetään siis saatavilla olevien vastausvuosien tuloksia. Meille on tarjolla harmillisen vähän tilastollista tietoa nuorten elämänvaiheista perusopetuksen jälkeen, koska meillä ei ole toisen asteen oppilaitoksia ja näissä oppilaitoksissa kerätyt kouluterveyskyselyjen tiedot jäävät paikkakunnille, joissa oppilaitokset sijaitsevat.

Kouluterveyskyselyn ohella meillä on ollut mahdollista tarkastella myös muita tiedonkeruita. Syksyllä 2024 Riemu Finland teetti Toivakan koulukeskuksen yläkouluikäisille oppilaille hyvinvointikyselyn. Kyselyssä tarkasteltiin esim. yksinäisyyttä, tyytyväisyyttä elämään, ahdistuneisuutta, päihteiden käyttöä ja päihdeasenteita, pelaamista, somea ja harrastuksia.

Itsensä usein ulkopuoliseksi koki reilu 15 % vastaajista. Itsensä yksinäiseksi koki melko usein 6,6 % ja silloin tällöin 30,8 % vastaajista. Positiiviseksi tulevaisuutensa näki 57,1 % vastaajista. Yllättävän suuri osuus (30,8 %) ei osannut vastata, kokeeko tulevaisuutensa positiiviseksi. 12,1 % ei nähnyt tulevaisuuttaan positiivisena. Vastaamista edeltäneen kahden viikon aikana ahdistuneisuutta kertoi kokeneensa lähes 40 % vastaajista. Ahdistusta aiheuttaneet asiat olivat koulu ja kokeet, erilaiset sosiaaliset tilanteet, läheisten menettäminen, epäonnistumisen pelko ja kiusaaminen.

Päihdeasenteiden osalta 15,4 % kertoi pitävänsä melko tai erittäin todennäköisenä, että kokeilisi tai käyttäisi alkoholia, jos siihen tulisi mahdollisuus. Tupakan osalta vastaava osuus oli 7,7 % ja sähkötupakan osalta 14,3 %. Kannabiksen osalta osuus oli 2,2 % ja muiden huumeiden 1,1 %. Päihdyttäviä lääkeaineita arveli melko tai erittäin todennäköisesti kokeilevansa mahdollisuuden tullen 3,3 % vastaajista.

Sähkötupakkaa oli tarjottu lähes puolelle eli 46,2 %:lle vastaajista. Alkoholia oli tarjottu 36,3 %:lle vastaajista. Tupakkaa oli tarjottu lähes joka neljännelle (23,1 %) ja nikotiinipusseja lähes joka viidennelle (17,6 %). Kannabiksen tai muiden huumeiden tarjoamista kertoi kohdanneensa muutamat vastaajat. Jos nuori päättäisi hankkia päihteitä, kertoivat vastaajat mielestään helpoimman tavan olevan sosiaalinen media tai itseä vanhemmilta henkilöiltä hankkiminen. Seuraavaksi helpoin tapa olisi hankkia päihteet omalta ikätoverilta.

Koulu teettää säännöllisesti myös alakoululaisille hyvinvointikyselyn, jonka tuloksien avulla oppilaiden hyvinvointia seurataan kouluarjessa. Vastaava kysely suunnataan säännöllisesti myös yläkoululaisille.

OSALLISUUS

Toivakkalaisten 4.-5. ja 8.-9. -luokkalaisten osalta on tyytyväisyys elämään vähentynyt edellisestä mittauskerrasta.

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2021	2023
Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-) info ind. 4811	Toivakka	yhteensä	95,9	88,5
Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-) info ind. 4700			86,4	62,2

Tyytyväisiä omaan elämään tuoreimpien tulosten mukaan on 62,2 prosenttia 8.-9. -luokkalaisista, kun heistä tyytyväisiä vuonna 2021 oli 86,4 prosenttia. Tämä tarkoittaa sitä, että noin kolmasosa 8.-9.-luokkalaisista ei ole jollakin tasolla tyytyväinen elämäänsä. Vaikka tyytyväisyys elämään on laskenut, ovat toivakkalaiset 8.–9. -luokkalaiset lähes yhtä tyytyväisiä kuin vastaava ikäryhmä koko Keski-Suomessa. 4.-5.-luokkalaisten osalta lasku ei ole ollut yhtä voimakasta ja tyytyväisiä oli lähes 90 %.

Yksinäisyyttä toivakkalaiset 8.-9.-luokkalaiset kokevat tuoreimman kouluterveyskyselyn mukaan hieman enemmän kuin vastaava ikäryhmä Keski-Suomessa tai koko maassa. Yksinäisyyttä kokevien prosenttiosuutemme on hieman laskenut edellisestä kouluterveyskyselystä, mutta kuitenkin yksinäisyyttä tunsi edelleen lähes joka kuudes vastanneista.

Tuntee itsensä yksinäiseksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-) Info 4712

Alue	Sukupuoli	2021	2023	2025
Koko maa	yhteensä	15,9	15,0	12,7
Keski-Suomi		15,1	15,0	12,6
Toivakka		10,9	19,1	14,5

Toivakassa v. 2023 koulutuksen ulkopuolelle 17-24 -vuotiaista oli jäänyt 5 %, mikä on alhaisempi osuus kuin maakunnan (7,2 %) tai koko maan (8,2%) taso. Koulutuksen ulkopuolelle jääneillä tarkoitetaan henkilöitä, jotka ko. vuonna eivät ole olleet opiskelijoita tai joilla ei ole

tutkintokoodia eli ei perusasteen jälkeistä koulutusta. Yhteiskuntaan ja työelämään kiinnittyminen on vaikeampaa niille nuorille, jotka eivät peruskoulun jälkeen suorita toisen asteen koulutusta. Hyvinvointiongelmien tiedetään usein kasautuvan: peruskoulun jälkeistä jatkotutkintoa vaille jäävillä nuorilla on enemmän toimeentulon ja mielenterveyden ongelmia ja riski jäädä ulkopuoliseksi. Syrjäytymisriskissä (ei opiskelemassa, työssä tai varusmiespalvelussa) olevia 18-24 -vuotiaita nuoria meillä oli v. 2023 reilu viidennes. Osuus on korkeampi kuin Keski-Suomessa tai koko maassa.

Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) olevat 18 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisistä

Info 5387

Alue	Sukupuoli	2022	2023
Koko maa	yhteensä	14,7	16,6
Keski-Suomi		16,5	19,2
Toivakka		19,3	22,0

TERVEELLISET ELÄMÄNTAVAT: liikunta, uni ja ruokailutottumukset

Liikuntasuosituksiin peilaten, monet toivakkalaiset lapset ja nuoret liikkuvat liian vähän. Opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2016 julkaisema alle kouluikäisten lasten liikuntasuositus on nimeltään Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. Alle 8-vuotiaiden lasten päivään pitäisi sisältyä vähintään kolme tuntia liikuntaa, joka koostuisi kevyestä liikunnasta, reippaasta ulkoilusta sekä vauhdikkaasta fyysisestä aktiivisuudesta. Alle kouluikäisten liikkumisen suositukset - UKK-instituutti Kaikille 7–17-vuotiaille lapsille ja nuorille suositellaan liikkumissuositusten mukaan monipuolista, reipasta ja rasittavaa liikkumista vähintään 60 minuuttia päivässä yksilölle sopivalla tavalla, ikä huomioiden. Runsasta ja pitkäkestoista paikallaanoloa tulisi välttää. Lasten ja nuorten liikkumissuositus - UKK-instituutti

Liikkumattomuus on siis kyselyjen valossa noussut suuri huolenaihe. Liikkuvien nuorten määrä on huolestuttavasti vähentynyt, sillä kouluterveyskyselyn mukaan toivakkalaiset yläkouluikäiset 8. ja 9. -luokkalaiset liikkuvat selvästi liian vähän. Pelkkä koululiikunta ei riitä täyttämään tätä suositusta. Tarkasteltaessa kouluterveyskyselyn indikaattoria, joka ilmaisee vapaa-ajallaan tavallisesti korkeintaan tunnin viikossa hengästyttävää ja hikoiluttavaa liikuntaa harrastavien peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa, on Toivakassa osuus ilahduttavasti hieman pienentynyt verrattuna vuoteen 2023. Edelleen osuutemme on kuitenkin hieman suurempi kuin Keski-Suomessa tai koko maassa.

Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista Info 3905

Alue	Sukupuoli	2021	2023	2025
Koko maa	yhteensä	27,9	27,0	28,6
Keski-Suomi		25,2	26,7	28,6
Toivakka		26,1	42,6	32,8

Move! on perusopetuksen 5. ja 8. vuosiluokkien oppilaille tarkoitettu fyysisen toimintakyvyn valtakunnallinen mittaus- ja palautejärjestelmä, jonka keskeisenä tarkoituksena on kannustaa omatoimiseen fyysisestä toimintakyvystä huolehtimiseen. Mittaus toteutetaan vuosittain. Mittaristo mittaa monipuolisesti oppilaan kestävyys- ja lihaskuntoa, liikkuvuutta sekä motorisia perustaitoja. Move!-mittaustuloksia hyödynnetään esimerkiksi koulujen liikunnanopetuksessa, kouluterveydenhuollon järjestämissä terveystarkastuksissa sekä valtakunnallisten, alueellisten ja paikallisten hyvinvointitoimenpiteiden suunnittelussa, seurannassa ja arvioinnissa.

Toivakassa Move! -mittaukseen osallistui syksyllä 2024 yhteensä 76 oppilasta (Koulukeskus 69 ja Kankainen 7). Testitosioittain tarkasteltuna 5.-luokkalaisten osalta erityisesti liikkuvuus nousee yhtenä tekijänä huolen aiheeksi. Sama huomio koskee 8. luokan poikia. Ainoastaan 8. luokan tyttöjen liikkuvuus on mittaustuloksissa valtakunnallisella tasolla. 8. Luokan poikien osalta myös etunojapunnerrusten tulos oli selkeästi huonompi edelliseen vuoteen ja valtakunnalliseen tulokseen verrattuna. Toisaalta esim. 5-loikassa kaikissa mittausryhmissä oli meillä mediaanitulos valtakunnallista tulosta parempi. Myös heitto-kiinniottoyhdistelmä ja ylävartalon kohotus sujui toivakkalaisilta keskimäärin valtakunnallista tasoa paremmin. 20 metrin viivajuoksussa ainoastaan 5. luokan pojat pystyivät edellistä vuotta ja valtakunnallista tasoa parempaan suoritukseen. Viivajuoksussa 5. luokan tytöt ja 8. -luokkalaiset jäivät edellisen vuoden ja valtakunnallisesta keskimääräisestä tasosta.

Jos niiden toivakkalaisten oppilaiden prosenttiosuutta, joilla fyysinen toimintakyky on mahdollisesti terveyttä ja hyvinvointi uhkaavalla tasolla, tarkastellaan luokittain ja sukupuolittain, on prosenttiosuus 5. luokan poikien (27,8 %) osalta selvästi pienempi kuin valtakunnallisesti (36,5 %). 5. luokan tyttöjen alhaisen fyysisen toimintakyvyn omaavien osuus (46,2 %) on taas selvästi korkeampi kuin valtakunnallinen osuus (35,2 %). Tarkasteltaessa 8. luokkaa voidaan todeta, että alhaisen fyysisen toimintakyvyn omaavien poikien osuus (50 %) on Toivakassa selkeästi korkeampi kuin valtakunnallinen osuus (38 %). Toivakkalaisten 8. luokan tyttöjen osuus (40,9 %) on puolestaan valtakunnallista osuutta (42,8 %) pienempi. Tulosten yhteenvetona voidaan todeta, että Toivakan kokonaistuloksissa syksyltä 2024 huomio kiinnittyy siis erityisesti 8. luokan poikiin ja 5. luokan tyttöihin, joiden kohdalla alhaisen fyysisen toimintakyvyn omaavien oppilaiden osuus on mittaustulosten mukaan suuri.

Kun tarkastellaan tuloksia luokittain, toivakkalaisten 5. luokkalaisten alhaisen fyysisen toimintakyvyn omaavien osuus oli 35,5 %, mikä on lähes sama kuin edellisvuonna, osoittaen vain hienoista kasvua. Sen sijaan 8. luokkalaisten alhaisen fyysisen toimintakyvyn omaavien oppilaiden osuus oli kasvanut edellisvuodesta, ollen nyt 45 %. Näin ollen kehityssuuntamme

ei ole ollut aivan sama kuin valtakunnallinen suunta, jonka mukaisesti yhä harvemmalla 5.-luokkalaisella fyysinen toimintakyky oli syksyn 2024 tuloksissa mahdollisesti terveyttä ja hyvinvointia kuluttavalla tai haittaavalla tasolla. 8.-luokkalaisilla tulokset ovat pysyneet valtakunnallisesti edellisvuoden tasolla. Valtakunnallisesti kuitenkin reilulla 38 prosentilla 5. ja 8. luokan oppilaista oli fyysinen toimintakyky huolestuttavalla tasolla. Toivakassa vastaava osuus on 40,8 %.

Tulosten mukaan alueelliset erot lasten ja nuorten toimintakyvyssä ovat merkittäviä. Kaupunkimaisissa kunnissa lasten ja nuorten toimintakyky on ylipäätään parempi kuin maaseutumaisissa kunnissa. Huolestuttava havainto on, että maaseudulla asuvien 8. -luokkalaisten tyttöjen toimintakyky on kokonaistarkastelussa heikentynyt. Maaseutumaisissa kunnissa alhainen toimintakyky oli 50 prosentilla 8.-luokkalaisista tytöistä, kun kaupunkimaisissa kunnissa näin oli 41,6 prosentilla. Toivakassa vastaava osuus oli selvästi pienempi eli 40,9, % 8. luokan tytöistä.

Laajan hyvinvointikertomuksen vähimmäistietosisällön asetusluonnokseen on tullut terveellisiä elämäntapoja kuvaava summaindikaattori. Peruskoulun 4.-5. -luokkalaisten osalta tämä summaindikaattori ilmaisee niiden osuuden prosentteina, joilla on kolme seuraavista elintavoista: syö aamupalaa joka arkiaamu, liikkuu vähintään tunnin päivässä ja nukkuu mielestään tarpeeksi. Peruskoulun 8.-9. -luokkalaisten osalta tarkastellaan samoja osatekijöitä, mutta unen määrä (vähintään 8 h arkiyönä) on määritelty unta koskevassa kysymyksessä.

Toivakassa tulokset olivat saatavilla 4.-5. -luokkalaisten osalta vuodelta 2023, jolloin niiden osuus, joilla oli summaindikaattorin tarkoittamat terveelliset elämäntavat hallussa, oli 31,3 %. 8.-9. -luokkalaisten osalta tulos on vuodelta 2025 ja Toivakassa niiden osuus, joilla on terveelliset elämäntavat, oli 13,1 %.

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2023	2025
Terveyttä edistäviä elintapoja -summaindikaattori, % 4. ja 5. luokan oppilaista info ind. 8	Toivakka	yhteensä	31,1	
Terveyttä edistäviä elintapoja -summaindikaattori, % 8. ja 9. luokan oppilaista info ind. 9				13,1

Tarkasteltaessa aamupalan ja koululounaan syömistä kouluterveyskyselyn tuottaman tiedon valossa, voidaan todeta, että 8.-9. -luokkalaisten osalta, jotka eivät syö aamupalaa, osuus on ollut hienoisessa kasvussa ollen myös melko suuri eli 45,2 %. Lähes kolmannes 4.-5.-luokkalaisista ei syö aamupalaa (32,8%). Koululounasta ei syö päivittäin vuoden 2023 kyselyn tulosten mukaan 10,6 % 8.-9. -luokkalaisista. Koululounasta syömättömien osuus on ollut tuolloin erittäin pieni verrattuna valtakunnallisestikin, mutta koululounaaseen liittyen olemme kuitenkin viime aikoina havainneet ilmiön, että yhä useampi yläkoululainen tyttö jättää lounaan syömättä. Tähän on yritetty löytää syitä ja myös puuttua erilaisin keinoin.

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2023	2025
Ei syö aamupalaa joka arkiaamu, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-) info ind. 4820	Toivakka	yhteensä	32,8	
Ei syö aamupalaa joka arkiaamu, % 8. ja 9. luokan oppilaista info ind. 319			44,7	45,2
Ei syö koululounasta päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista info ind. 3904			10,6	

Toivakkalaisista 8.-9. -luokkalaisista 23,6 % eli lähes neljäsosa kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi. Osuus on lähellä valtakunnallista ja alueellista tasoa.

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista Info 286

Alue	Sukupuoli	2021	2023	2025
Koko maa	yhteensä	25,7	26,6	21,5
Keski-Suomi		23,0	26,0	20,4
Toivakka		10,9	23,4	23,6

Ylipainon osalta 8.-9. -luokkalaisten osuus on pysynyt melko tasaisena ja osuus on lähellä maakunnallista ja valtakunnallista osuutta.

Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista Info 3906

Alue	Sukupuoli	2021	2023
Koko maa	yhteensä	18,0	17,4
Keski-Suomi		17,4	18,6
Toivakka		19,5	19,6

MIELEN HYVINVOINTI, PÄIHTEET JA TURVALLISUUS

Tuoreimman kouluterveyskyselyn mukaan kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta kokeneiden 8.-9.-luokkalaisten osuus on selvästi kasvanut edellisestä mittauskerrasta. Suuntaus on myös valtakunnallisesti ollut kasvussa. Toivakan prosenttiosuus on hieman korkeampi kuin Keski-Suomessa tai koko maassa.

Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista Info 328

Alue	Sukupuoli	2021	2023	2025
Koko maa	yhteensä	19,4	21,4	22,1
Keski-Suomi		17,2	20,6	20,9
Toivakka			10,6	25,0

Ilonaiheena voidaan nostaa esille se, että päihteitä käytetään suhteellisen vähän, sillä raittiita (ei käytä alkoholijuomia) 8.-9. luokkalaisista kertoi olevansa 85 %. Tämä on selkeästi suurempi osuus kuin Keski-Suomessa tai koko maassa. Toisaalta erilaiset nikotiinituotteet, kuten vape eli sähkötupakka ja nikotiinipussit ovat lisääntyneet toivakkalaisten nuorten keskuudessa. Erityisesti tyttöjen osuus sähkötupakan käyttäjissä on kasvanut pohjautuen arkihavaintoihin.

Koulukiusaamisen kohteena kertoi olleensa 4.-5.-luokkalaisista v. 2023 hyvin pieni osuus (3,3 %) oppilaista. Sen sijaan 8.-9. -luokkalaisten osalta tieto on tuoreempaa, vuodelta 2025 ja tämän mukaan koulukiusattuna vähintään kerran viikossa oli ollut 11,3 % vastanneista 8.-9. -luokkalaisista. Osuus on hivenen suurempi kuin Keski-Suomessa tai koko maassa.

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2021	2023	2025
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-) info ind. 4834	Koko maa	yhteensä	7,9	8,6	
	Keski-Suomi		8,1	8,3	
	Toivakka		12,8	3,3	
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista info ind. 1514	Koko maa		6,0	7,9	8,1
	Keski-Suomi		6,5	7,8	8,1
	Toivakka				11,3

Kuten seuraavasta taulukosta ilmenee, lastensuojeluilmoitusten määrä on vähentynyt vuoteen 2022 verrattuna. On tärkeää pohtia, onko ilmoitusten vähentyminen hyvä vai huono merkki lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilasta Toivakassa. Onko esimerkiksi sosiaalipalvelujen siirtyminen hyvinvointialueelle luonut hidasteita tai haasteita ilmoitusten tekemiselle, onko monialaista yhteistyötä kunnan ja hyvinvointialueen välillä ollut riittävästi, ovatko ennaltaehkäisevät toimet, matala kohtaamisen kynnys ja tavoitteellinen varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen ym. kunnan hyvinvointipalveluiden laadukas arki tukenut lapsiperheitä ja nuoria riittävästi? Viime aikoina on myös vahvistettu keskustelua ja henkilöstön osaamista siitä, milloin on aihetta tehdä lastensuojelu- ja milloin huoli-ilmoitus. Lastensuojelu- tai huoli-ilmoitus tulee tehdä, kun huomaa itse tai saa tietää lapsen hoitoon tai huolenpidon tarpeeseen liittyviä seikkoja, joiden vuoksi lapsen lastensuojelun tarve on syytä selvittää. Lastensuojeluilmoituksen tekijänä voi olla kuka tahansa, mutta kasvatus- ja opetusalan ammattilaisilla on lastensuojelulain mukainen velvoite tehdä lastensuojeluilmoitus huolen herätessä. Huoli-ilmoitus voidaan tehdä yhdessä lapsen, nuoren ja/tai huoltajan kanssa.

Huoli- ja lastensuojeluilmoituksen rinnalla tulee kunnan omien tukipalveluiden toimia lapsen tai nuoren tukena riittävän oikea-aikaisesti ja monipuolisin keinoin.

Lastensuojeluilmoitusten lukumäärä (THL) Info 1085

Alue	Sukupuoli	2022	2023	2024
Toivakka	yhteensä	104	29	63

Fyysistä väkivaltaa vanhemmilta tai huoltajilta kertoi v. 2023 kokeneensa 11,5, % 4.-5. -luokkalaisista. Osuus on hieman pienempi kuin Keski-Suomessa tai koko maassa.

Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-) Info 4890

Alue	Sukupuoli	2021	2023
Koko maa	yhteensä	15,1	15,8
Keski-Suomi		14,4	14,0
Toivakka		10,7	11,5

Seksuaalista ahdistelua, kommentointia, ehdottelua tai vastaavaa kokeneiden osuus on kasvanut meillä vuodesta 2021 vuoteen 2023 niin nuorempien kuin vanhempienkin kouluterveyskyselyyn osallistuneiden ikäluokkien osalta.

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2021	2023
Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2019-) info ind. 4938	Koko maa	yhteensä	30,2	28,9
	Keski-Suomi		29,0	26,7
	Toivakka		13,3	21,3
Kokenut seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-) info ind. 4888	Koko maa		8,3	10,9
	Keski-Suomi		7,5	9,6
	Toivakka		6,6	9,8

4 TOIVAKAN PALVELUT LAPSILLE, NUORILLE JA LAPSIPERHEILLE

Toivakan kunnassa on tarjolla lapsille, nuorille ja lapsiperheille laadukkaita ja monipuolisia palveluja. Lapsiin ja lapsiperheisiin halutaan panostaa ja tämä näkyy palveluissa ja toimenpiteissä. Palvelulupaukseen kuuluvat sopivankokoiset ja riittävän pienet oppilasryhmät, laadukas oppimisen ja koulunkäynnin tuki, kokeiluihin ja kehittämiseen kannustaminen sekä vahva yhteistyö eri toimijoiden kesken, yhdessä perheiden kanssa.

4.1 Esi- ja perusopetus

Toivakassa on kaksi esi- ja perusopetusta antavaa koulua, Kankaisten kyläkoulu ja Toivakan koulukeskus. Koulujen kotisivuilta Peda.netistä löytää mm. koulujen yhteystiedot, tarkempia tietoja kouluarjesta ja toimintakulttuurista.

Esi- ja perusopetuksen ytimessä ja keskeisinä tavoitteina osana oppimista ja koulutyötä kaikissa oppiaineissa, ovat laaja-alaisen osaamisen tavoitteet, elämisen ja tulevaisuuden tiedot ja taidot, jotka oppimalla nuori selviää elämästä, tuli mitä tuli.

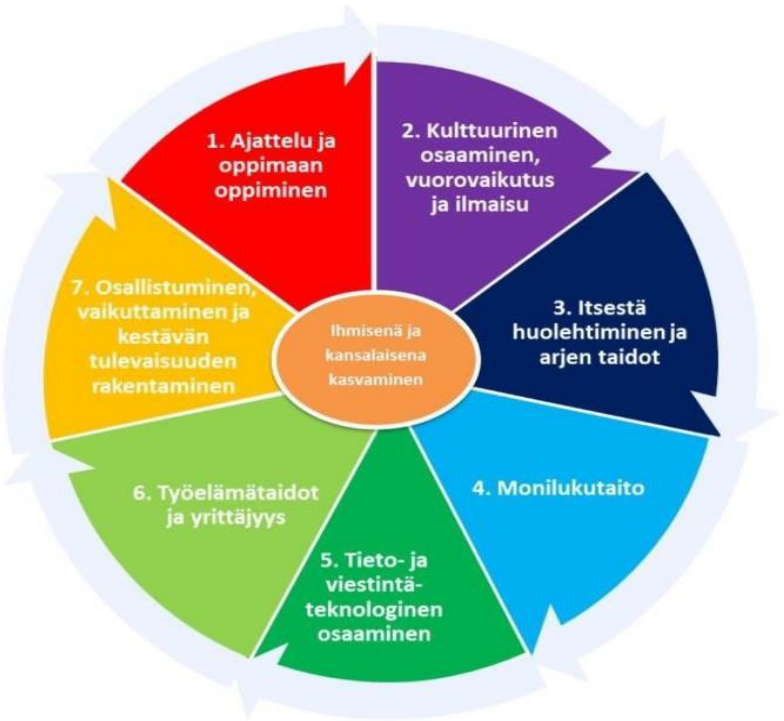

4.1.1 Esiopetus

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan inkluusion periaattein niin, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Lapset laajentavat sosiaalisia taitojaan ja osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla leikkiessään ja toimiessaan, monipuolisessa vuorovaikutuksessa toisten lasten ja aikuisten kanssa. Varhaiskasvatus, esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Esiopetuksella on suuri merkitys lapsen kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

Esiopetusta järjestetään Toivakan koulukeskuksessa maanantaista torstaihin ja Kankaisten kyläkoululla tiistaista perjantaihin perusopetuksen lukuvuoden työ- ja lomapäivien mukaisesti. Lisäksi esiopetusta ostetaan tarvittaessa varhaiskasvatuksen yhteydessä ostopalveluna.

Esiopetuksen opetussuunnitelma on laadittu kuntakohtaiseksi ja päivitetty uudistetun perusopetuslain mukaiseksi keväällä 2025, uusi esiopetussuunnitelma on astunut voimaan alkaen 1.8.2025.

4.1.2 Perusopetus

Perusopetuksen oppilasennuste on hienoisessa laskussa, mutta muuttoliike on lisännyt viime vuosina kunnan lapsimäärää sekä varhaiskasvatuksessa että perusopetuksessa. Oppimisen tuen tarve on moninaistunut ja vaativammankin koulunkäynnin ja oppimisen tuen tarpeita on.

Laadukas oppimisen ja koulunkäynnin tuki on tärkeää kaikkina päivinä. Jokaisen opettajan tulee antaa oikea-aikaista ja riittävän pitkäkestoista tukea kasvuun, kehitykseen ja koulunkäyntiin oppilaiden tuen tarpeet tunnistaen. Ohjaajahenkilöstöllä sekä yleisopetuksen opettajien, erityisopettajien, koulunkäynnin ohjaajien sekä opiskeluhuollon yhteistyöllä vahvistetaan tuen kohdentumista ja oikea-aikaisuutta.

1.8.2025 alkaen inklusiiviset periaatteet ohjaavat suunnittelua, arviointia, kehittämistä ja yhteistyötä sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja oppilaskohtaisten tukitoimien järjestämistä. Inklusiivisia periaatteita ovat tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen, sosiaalinen osallisuus, yhteisöllisyys ja kaikkia oppilaita koskevat yhtäläiset oikeudet.

Toivakan perusopetuksen paikalliseen opetussuunnitelmaan on liitetty hyvinvoinnin vuosikello, jota toteutetaan kaikilla vuosiluokilla vuosikellomaisesti edeten, yhdessä oppien ja hyvinvointiosaamisessa kehittyen.

NEPSY –kasvatusohjaus on kunnan tarjoamaa opiskeluhuoltoa hyvinvointialueen opiskeluhuoltopalveluiden (psykologi-, kuraattori- ja kouluterveydenhoitajan) lisäksi. NEPSY-kasvatusohjauksella on merkittävä rooli lasten ja nuorten hyvinvoinnille sekä ennaltaehkäisyn että puuttumisen, tuen ja verkostotyön näkökulmista sekä yhteistyökumppanina mm. koulunuorisotyön koordinaattorina toimiessaan.

Sosiaalisen vahvistamisen SohVa-ryhmätoimintaa sekä SohVa-taideryhmätoimintaa järjestetään koulukeskuksella. Toiminta on alkanut sitouttavan kouluyhteisötyön verkostohankkeen mahdollistamana, mutta se on vakiintunut osaksi koulun toimintaa Kaikki Mukaan (KaMu) -arkityössä.

Perusopetuksessa painotetaan paitsi läsnäoloa ja yhteistyötä, myös tieto- ja viestintätekniikan oppimista sekä tekoälyn isännäksi oppimista. Koulutyössä on käytössä Elias-humanoidi-robotti, jonka tehtävänä ja taitona on motivoida oppilaita harjoittelemaan, oppimaan ja kokemaan onnistumisen elämyksiä. Elias on hauska humanoidi-veijari, jonka käyttöä tullaan lähivuosina laajentamaan myös koulutyön ulkopuolelle kunnassa. Keväällä 2025 laaditun AI-aapisen käyttöönotto luo turvalliset puitteet tekoälyn käyttöön oppilaiden hyödyksi ja opettamisen tueksi.

Koulunuorisotyö

Osa-aikaista nuorisotyötä koulussa/ koulunuorisotyötä on tehty Toivakassa jo useamman lukuvuoden ajan aluehallintoviraston koulunuorisotyöhankkeen mahdollistamana. Seurakuntien nuorisotyöntekijät ovat toteuttaneet koulunuorisotyötä osa-aikaisesti ja uskonnottomasti oman työnsä ohessa.

Aluehallintovirastolta haettiin keväällä 2025 hankeavustusta kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävään nuorisotyöhön ja tämä avustus myönnettiin osittaisena ajalle 08/2025 - 06/2027. Hankkeen tavoitteena on vahvistaa nuorten osallisuutta kouluyhteisössä, ehkäistä poissaoloja sekä tarjota ennaltaehkäisevää ja matalan kynnyksen tukea nuorille. Avustuksen avulla on palkattu Toivakkaan kokoaikainen nuorisotyöntekijä, jonka työaika jakaantuu koulunuorisotyön ja nuorten vapaa-ajalla tehtävän nuorisotyön välillä (nuorisotilatyö ja jalkautuva nuorisotyö). Avustuksella katetaan koulunuorisotyöstä aiheutuvat kulut ja nuorten vapaa-ajalla tehtävän nuorisotyön kulut katetaan muualta nuorisotyön budjetista. Hankkeen aikana pyritään vahvistamaan koulunuorisotyön toimintamallia ja juurruttamaan koulunuorisotyö osaksi koulun arkea.

Liikkuva koulu, Move! -prosessi ja liikuntaneuvonta

Keväällä 2025 haimme Suomi liikkeelle –ohjelman Liikkuva koulu ja Move!-kehittämisavustusta. Avustus myönnettiin lähes haetulla summalla. Avustuksen avulla lisätään perusopetusikäisten fyysistä aktiivisuutta ja liikuntaa, tuetaan liikunnallisen toimintakulttuurin vahvistumista ja vakiintumista peruskouluissa sekä Move!-prosessin ja perusopetusikäisten lasten ja nuorten liikuntaneuvonnan kehittämistä.

Liikuntaneuvontaa on saatavilla syksystä 2025 lähtien puoli päivää viikossa ja palvelu tekee tiivistä yhteistyötä kouluterveydenhuollon, koulunuorisotyön ja opetushenkilöstön kanssa.

Hankkeen avulla lisätään myös välituntien ohjattua liikuntaa, jonka vetäjänä toimivat koulutuksen saavat oppilaat ja liikuntaneuvoja. Hankkeen avulla tuodaan myös luokkiin opetustilanteisiin liikettä lisääviä kalusteita. Tähtäimenä on, että kaiken opetuksen osana pystytään huomioimaan liikkuminen ja sen tuomat hyödyt luovasti opetustilanteiden sallimien mahdollisuuksien mukaan. Tavoitteena on, että Liikkuva koulu –toimintamalli tulee olemaan jatkossa näkyvä osa koulun arkea ja liikuntaneuvonta valtuustokaudella vakiintuva palvelu.

Kasvatuskeskustelupolku ja Toivakan perusopetuksen poissaolomalli

Jokaisella on perusopetuksessa oikeus myös turvalliseen oppimisympäristöön. Turvallisuuden tunne lisää myös hyvinvointia. Toivakan perusopetuksessa on käytössä kasvatuskeskustelu- (KAKE) polku, jolla pyritään mahdollisimman johdonmukaiseen puuttumiseen ja syy-seuraussuhteiden oppimiseen riippumatta opettajasta tai oppilaasta, silloin kun käyttäytyminen vaatii korjaamista ja oikean valinnan oppimista.

Kouluissa noudatetaan KaMu- toimenpideohjelmaa, jossa koulun kiusaamiseen ja haastaviin vuorovaikutustilanteisiin reagoidaan mm. KaMu-työparien voimin. KaMussa työskentelee neljä aikuista, jotka paneutuvat lasten konfliktitilanteisiin rauhassa keskustellen. Tavoitteena on luoda kaikille hyvä ja turvallinen opiskelu- ja kasvuympäristö, jossa on tilaa olla oma itsensä.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan jokaisella koululla tulee olla toimintamalli koulupoissaolojen seuraamisesta, niistä ilmoittamisesta ja niihin puuttumisesta. Toivakan kunnan perusopetuksessa ei aiemmin ole ollut yhtenäistä mallia koulupoissaolojen ennaltaehkäisyyn, seurantaan eikä puuttumiseen. Poissaolojen seurannan, riskien tunnistamisen, poissaolosyiden selvittämisen ja varhaisen puuttumisen keinoja ja poissaolojen vaikutuksia lieventäviä ja korvaavia pedagogisia toimintatapoja oli syytä lisätä. Koulupoissaolojen määrä ja koulupudokkuus ovat valtakunnallisena ilmiönä kasvussa ja tunnistettavissa myös Toivakassa. Koulupoissaolo on yhteys usein myöhemmin monitahoisiksi kehittyviin ongelmiin, esim. syrjäytymiseen ja mielenterveysongelmiin. Runsaat koulupoissaolot ovat aina oire jostakin.

Koulupoissaolomalli on otettu käyttöön kaikilla vuosiluokilla ja kunnan molemmissa kouluissa 1.1.2023 alkaen, mutta kehitystyö jatkuu edelleen poissaolomallin johtamiseksi läsnäolomalliksi.

Syyt poissaoloihin vaihtelevat ja raja luvattomien ja luvallisten poissaolojen välillä saattaa olla epäselvä. Eri poissaolosyiden tunnistaminen on tärkeää sopivien interventioiden valinnassa. Kouluyhteisöön kiinnittymistä tukevia käytänteitä ovat oppilaiden tunne- ja vuorovaikutustaitojen, nuorten itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittäminen ja vahvistaminen sekä oppimisvaikeuksien varhainen tunnistaminen.

Koulupoissaolomallia on työstetty paitsi omassa kunnassa, myös Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa Sitouttavan kouluyhteistyön hankkeessa, jossa Toivakka oli mukana. OKM on myös laatimassa kansallista poissaoloja ehkäisevää ja puuttumisen mallia. Eri opetuksen järjestäjien toimivia poissaolomalleja on valmistelussamme myös hyödynnetty. Koulupoissaolomalli ei yksinään ratkaise poissaolo- ja koulupudokkuusongelmaa, mutta se muodostaa yhtenäisen viitekehyksen oppilaalle, huoltajille sekä opetus- sekä oppilashuollon henkilöstölle. Yhtenäinen koulupoissaoloja ennaltaehkäisevä ja poissaoloihin puuttuva malli

antaa selkeän, vaiheittain etenevän ohjeistuksen tilanteisiin, joissa oppilaalle kertyy poissaoloja. Lähtökohtana on ennaltaehkäisy ja matalan kynnyksen puuttuminen heti, kun huoli poissaoloista herää. Yhtenäinen toimintamalli kohtelee oppilaita tasavertaisesti ja on sekä opettajien että huoltajien näkökulmasta läpinäkyvä. Koulupoissaolomallissa käsitellään tuntimääriä poissaolosyiden sijaan.

4.1.3 Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminta IIPPARI

Perusopetuksen aamu- ja iltapäiväkerhotoiminnan, IIPPARIN, tarkoituksena on vähentää lapsen yksinäistä aikaa ennen ja jälkeen koulupäivän, tukea lapsen kasvua ja kehitystä sekä perhettä ja koulua niiden kasvatustehtävässä. Toiminnan tavoitteita ovat osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen. Toimintaa järjestetään ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille, sekä erityisen tuen piirissä oleville oppilaille. Toimintaa järjestetään kunnan vuosittain päättämässä laajuudessa. Syksystä 2024 alkaen on järjestetty vain iltapäivätoimintaa rinnakkain esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen kanssa. Aamutoiminnan mahdollisiin tarpeisiin vastataan yksilöllisin järjestelyin.

IIPPARI on suunnitelmallista ja ammattitaitoisesti ohjattua toimintaa. Toiminnan painopisteet mukailevat esi- ja perusopetuksen lukuvuosien painopisteitä, pari viimeisintä lukuvuotta painopisteinä ovat olleet tunne- ja vuorovaikutus- sekä turvataitojen vahvistaminen.

4.1.4 Koulujen kerhotoiminta

Koulujen kerhotoiminnalla on tavoitteena saada aikaan monipuolista lapsen ja nuoren kasvua tukevaa vapaa-ajan toimintaa, joka vakiintuu osaksi lapsen ja nuoren iltapäivää. Kerhotoiminta on lapselle vapaaehtoista.

Koulujen kerhotoimintaa kehitetään sellaisin periaattein, että toimintaan saadaan myös niitä lapsia ja nuoria, joilla ei ole mahdollisuutta harrastaa säännöllisesti. On merkityksellistä, että jokaisella lapsella olisi mahdollisuus ainakin yhteen kerhoharrastukseen läpi perusopetuksen.

4.1.5 Oppilaskunta, oppilaskunnan hallitus ja tukioppilastoiminta

Oppilaskunta ja sen hallitus toimii koulussa oppilaiden “etujärjestönä”. Halukkaat pääsevät oppilaskunnan hallitukseen, joka ideoi ja toteuttaa oppilaiden toiveet.
Oppilaskunnan hallituksen tärkeimpiä tehtäviä on ollut järjestää tapahtumia ja retkiä, osallistua ja järjestää erilaisia tempauksia sekä järjestää urheiluturnauksia luokkien kesken.

Vuosiluokkien 8 ja 9 tukioppilastoiminta on järjestäytynyttä kouluyhteisön tukityötä, jossa oppilaat ottavat vastuuta toisistaan. Toiminnan tarkoituksena on mm. ennaltaehkäistä koulukiusaamista ja tukea oppilaita erilaisissa tilanteissa. Tukioppilaat järjestävät erilaisia tapahtumia koululla ja ovat mukana mm. 7.lk:n ryhmäyttämisessä. Lukuvuoden 2025-2026 syksystä alkaen tukioppilastoiminnan voi oppilas valita valinnaisaineeksi. Tukioppilaaksi koulutttaudutaan lukuvuosittain siten, että aiemmin tukioppilaina toimineet ovat myös kouluttajina mukana.

Toivakkalaisten perusopetusikäisten nuorten sanoittamat perusopetuksen arvot pohjautuvat opetussuunnitelman arvoihin. Nuorten arvotiivistelmä muodostaa koulujen arvopohjassa vahvan perustan ja on jatkuvasti esillä mm. koulujen kotisivuilla.

Me oppilaat arvostamme

- yhteisen turvallisuuden ylläpitämistä
- vastuun kantamista omista teoista ja sanoista
- jokaisen ihmisen ainutlaatuisuutta ja sitä kuinka kaikki kunnioittavat toisiaan
- liikuntamahdollisuuksia koulupäivän aikana, erityisesti turnaukset innostavat osallistumaan ja sitoutumaan koulumme toimintaan.
- apua ja tukea nykyistä ja tulevaa varten.

4.1.6 Oppimisen ja koulunkäynnin tuki

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki uudistui ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt sekä opiskeluhuolto muodostavat kokonaisuuden, joilla tuetaan jokaisen oppilaan koulunkäyntiä ja oppimista, kasvua ja kehitystä konkreettisin tukimuodoin- ja toimin, joiden toteutuksessa korostuu entistä enemmän suunnitelmallisuus ja ennakointi.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt
Ryhmäkohtainen oppimisen ja koulunkäynnin tuki
Oppilaskohtainen tuki

Kaikkien oppilaiden oppimista ja koulunkäyntiä vahvistetaan oppimisen edellytyksiä tukevin opetusjärjestelyin. Oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyitä ovat opetusryhmien muodostaminen siten, että opetuksen tavoitteet voidaan saavuttaa, luokka- tai ryhmämuotoisten koulunkäynnin ohjaajien ja/ tai kouluavustajien hyödyntäminen sekä oppilaiden erilaiset tarpeet ja edellytykset huomioiva opetus ja pedagogiset ratkaisut, kuten eriyttäminen.

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden, ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja oppilaskohtaisten tukitoimien vaikuttavuutta arvioidaan säännöllisesti.

Oppimisen ja koulunkäynnin tukea annetaan perusopetuslain uudistuksen myötä 1.8.2025 alkaen ensisijaisesti ryhmämuotoisena tukena. Ryhmämuotoisia tukitoimia ovat yleinen tukiopetus, opetuskielen tukiopetus sekä erityisopettajan opetus muun opetuksen yhteydessä esim. yhteisopettajuuden tai joustavasti pienryhmässä toimimisen keinoin.

Mikäli ryhmämuotoiset tukimuodot eivät riitä, oppilaalla on oikeus saada oppilaskohtaisia tukitoimia, joita ovat erityisopettajan opetus osittain tai kokonaan pienryhmässä, erityisluokanopettajan opetus erityisluokassa sekä tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet.

Tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä sekä pitkäaikaisvaikutuksia. Oppilaan mahdollisuuksista saada onnistumisen kokemuksia oppimisessaan ja ryhmän jäsenenä toimimisessaan huolehditaan. Oppilaan myönteistä käsitystä itsestään ja koulutyöstä tuetaan. Pedagoginen asiantuntemus ja opettajien sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö tuen tarpeen havaitsemisessa, arvioinnissa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Erityisesti huolehditaan tuen jatkumisesta lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, esiopetuksesta perusopetukseen, perusopetuksen sisällä vuosiluokkakokonaisuudesta seuraavaan sekä oppilaan siirtyessä perusopetuksesta toiselle asteelle.

4.1.7 Opiskeluhuolto

Opiskeluhuollon tavoitteena on edistää oppilaiden ja koko kouluyhteisön ja -ympäristön hyvinvointia, huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä ja oppilaiden osallisuutta. Opiskeluhuolto kuuluu kaikille toimijoille ja on tärkeä osa koulujen toimintakulttuuria.

Toivakassa laaditaan ja arvioidaan lukuvuosittain paikallinen opiskeluhuoltosuunnitelma opiskeluhuoltopalveluiden toteuttamista, arviointia ja kehittämistä sekä oppilaiden ja kouluyhteisön hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta koskien.

Opiskeluhuollon suunnitelma kytkeytyy Keski-Suomen hyvinvointialueen opiskeluhuoltosuunnitelmaan sekä Toivakan kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Oppilaiden ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä opiskeluhuollon suunnittelussa ja toteuttamisessa tärkeää, sekä kouluhyvinvointia ja oppimista vahvistavaa. Opiskeluhuolto luo kouluyhteisössä edellytyksiä avoimelle vuorovaikutukselle, huolenpidolle ja yhteenkuuluvuudelle.

Yhteisöllisessä opiskeluhuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään kouluyhteisön ja oppilasryhmien hyvinvointia; huolehditaan kouluympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Kehittämisessä tehdään yhteistyötä paitsi oppilaiden, huoltajien myös muiden lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa. Opiskeluhuolto tarjoaa kouluterveydenhuollon sekä kuraattori- ja psykologipalveluita.

4.1.8 Koulujen ja kirjaston yhteistyö

Koulukeskuksen oppilailla on kirjastovälitunti, Kankaisten koulu vierailee kirjastolla liikunta-salikäyntien yhteydessä.

Lukuliikahdus Toivakan kirjastoon –monilukutaitosuunnitelma (2024)

KENELLE	MITÄ	MILLOIN
Varhaiskasvatus	Viskareiden **opastettu** tutustumiskäynti, kirjapaketit, lasten töiden näyttely kirjastossa	Viskareiden kirjastovierailu syksyllä. Uutuuslistaus syys- ja maaliskuussa. Lasten töiden näyttely huhti- ja marraskuussa.
Esiopetus	Lainaaminen yhdessä eskarin kortilla, omavalintainen kirja	
1lk	Eppujen **opastettu** kirjastoon tutustuminen: kirjastokortti, käyttäytymissäännöt, aineistot	Elo-/syyskuu
2lk	Itsenäinen kirjastossa käynti pareittain ja oman kirjan valinta	
4lk	**Toiminnallinen** kirjastosuunnistus/luokitusopetus ja verkko-kirjastoon tutustuminen (Seppo-peli 4H- yhteistyössä)	Loka-/marraskuu
5lk	Uutuuksien esittely, ohjaus ja neuvonta kirjaston käytössä	Lainauksen yhteydessä
7lk	**Toiminnallinen** kirjastonkäytön kertaus (pakopeli 4H- yhteistyössä)	Elo-/syyskuu
8lk	Mediakasvatus: mediakritiikki, medialukutaito (Kulttuuriaitta-yhteistyö)	Helmikuu
Lukukoiratoimintaa on pilotoitu koulukeskuksen kakkosluokan kanssa, toiminta on palkitsevaa ja jatkuu.		
Kirjastolle on perustettu NEPSY-nurkkaus, jota kehitetään edelleen. Palveluohjausta NEPSY-nurkkaukseen		
Luokkien kirjastokäynnit (lainaus) toteutetaan kirjaston aukioloaikoina, muina aikoina kirjastonhoitajan kanssa sopien		
Kirjasto kannustaa lukemiseen lahjoittamalla palkintokirjoja joka kevät luokka-asteille 1, 3, 5 ja 7.		

4.2 Varhaiskasvatus

Toivakan kunnan varhaiskasvatuksen tavoitteena on yhdessä vanhempien kanssa tukea lasta kasvamaan omatoimiseksi, hyvän itsetunnon omaavaksi, toisten kanssa toimeen tulevaksi toivakkalaiseksi. Jokaisen lapsen yksilöllisyyttä kunnioitetaan ja kukin lapsi voi toimia ja kehittyä omana ainutlaatuisena persoonana.

Toivakan kunnassa varhaiskasvatusta tarjotaan päiväkotihoitona. Muita varhaiskasvatuspalveluja ovat yksityinen perhepäivähoito, kotihoidon tuki, yksityisen hoidon tuki ja varhaiskasvatuksen palveluseteli, joita annetaan tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen palvelusetelillä lapsia voi olla hoidossa yksityisillä palvelutuottajilla. Toivakan kunnassa on maksuton varhaiskasvatus Toivakassa kirjoilla oleville alle kouluikäisille lapsille. Toivakan varhaiskasvatus kuuluu seudulliseen palvelusopimukseen, missä lapselle voidaan ostaa harkinnanvaraisesti varhaiskasvatuspaikka toisesta kunnasta. Tässä huomioidaan mm. perheen asuinpaikka ja huoltajien työhön kulkusuunta, jottei se aiheuta lapselle kohtuuttoman pitkää varhaiskasvatus päivää.

Toivakan keskustassa sijaitsee vuoropäiväkoti Päiväkoti Touhuvakka, jossa toimii neljä ryhmää; 1-2 -vuotiaiden Tähystäjät ryhmä, 2-4 -vuotiaiden Tutkijoiden ja Tarkkailijoiden ryhmät sekä 5 -vuotiaiden Viskariryhmä. Kankaisilla sijaitsee kyläkoulun yhteydessä Päiväkoti Ruuhiryhmä, sisarusryhmä 1-5 -vuotiaille. Touhuvakan päiväkoti on kahden rakennuksen päiväkoti. Tähystäjien ryhmä sijaistee viereisessä rakennuksessa, Vakkarilla.

Valtakunnallisesti syntyvyys on laskussa, mutta Toivakassa syntyvyys on ollut muutaman vuoden ajan suhteellisen tasaista ja pieniä lapsia on paljon varhaiskasvatuksessa myös muuttoliikkeen ansiosta.

Toivakan kunnassa onkin otettu käyttöön Muksuraha. Muksuraha sisältää kotihoidon tuen kuntalisän (500 €) alle 2-vuotiaasta kotihoidossa olevasta lapsesta, mikäli perheen kaikki alle kouluikäiset lapset hoidetaan kotona sekä hoitorahan, jonka huoltaja voi saada omista alle kouluikäisistä lapsistaan, mikäli hän toimii yksityisenä perhepäivähoitajana ja ryhmässä on vähintään yksi perheen ulkopuolinen hoitolapsi. Näillä keinoilla halutaan houkutella Toivakkaan lapsiperheitä, mutta myös turvata varhaiskasvatuspaikkojen riittävyys. Muksuraha ja maksuton varhaiskasvatus tarjoavat lapsiperheille erilaisia vaihtoehtoja erilaisiin elämäntilanteisiin.

Varhaiskasvatuksessa huomioidaan laatu ja valvonta. Yksityinen ja kunnallinen varhaiskasvatus tekee Toivakassa yhteistyötä muun muassa vierailuissa, retkissä sekä koulutuksissa.

Toivakan kunnan varhaiskasvatukselle on laadittu kunnan varhaiskasvatussuunnitelma siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Suunnitelmaa laadittaessa (2022) on huomioitu paikallisia erityispiirteitä, lasten tarpeita sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tuloksia. Toivakan varhaiskasvatussuunnitelma tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta se ei sulje pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä. Kuntavasuun sisältyy seutukunnallisesti yhteistyössä laadittu lapsen varhaiskasvatussuunnitelma eli lapsen vasu-asiakirja. Lapsen vasu-prosessi alkaa hoidonaloituskeskustelusta tutustumiskäynnillä varhaiskasvatukseen, jossa lapsi, vanhemmat sekä varhaiskasvatuksen työntekijä keskustelevat avoimesti lapsen tavoista ja tottumuksista sekä huoltajien odotuksista. Ensimmäisellä tutustumiskerralla perheelle tarjotaan myös mahdollisuutta kotikäyntiin. Kotikäynnin tehnyt työntekijä pyrkii olemaan lasta vastassa ensimmäisinä hoitopäivinä opastaen ja kulkien lapsen mukana mahdollisimman paljon päivän aikana. Hoidon aloitus –prosessi on Toivakan varhaiskasvatuksen vahvuus, jolla luodaan pohja tulevaan yhteistyöhän.

Lapsen vasu -asiakirja laaditaan jokaiselle lapselle noin kahden kuukauden kuluessa hoidon aloituksesta yhteistyössä huoltajien ja/tai muiden lapsen kanssa työskentelevien kanssa, ja jota tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa. Se muodostaa johdonmukaisesti etenevän kuvauksen lapsen kehityksen, oppimisen ja tuen vaiheista ja kulkee lapsen mukana koko varhaiskasvatuksen ajan. Se toimii myös tuen tarpeen arvioinnin pohjana, jonka perusteella laaditaan suunnitelma lapsen kolmitasoisen tuen muodoista ja/tai tukipalveluista. Tuen tasoina ovat yleinen tuki, tehostettu tuki sekä erityinen tuki. Tuen muotoja ovat pedagogiset, rakenteelliset ja/tai hoidolliset, lapsen tarpeet huomioiden.

Elokuusta 2025 alkaen Toivakan varhaiskasvatuksessa työskentelee vakituinen varhaiskasvatuksen erityisopettaja, joka kiertää jokaisessa lapsiryhmässä. Erityisopettaja huolehtii, että lapsen ja ryhmän tuki toteutuu sekä arvioi ja kehittää sitä yhdessä henkilöstön ja päiväkodin johtajan kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja vetää myös Vekaravakka-työryhmää, joka on osa Toivakan perhekeskustoimintamallia.

Vuoden 2026 aikana varhaiskasvatuksen perusteisiin on tulossa muutoksia niin, että ne vastaavat 1.1.2025 voimaan tullutta uutta varhaiskasvatuslakia, missä poistui velvoite laatia paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma. Toivakassa halutaan jatkaa paikallisen suunnitelman tekemistä ja päivittämistä, sillä se on työmme perusta.

Toivakan varhaiskasvatuksessa asiakastietojärjestelmä muuttuu vuoden 2026 alusta Efficasta pilvipalvelupohjaiseen Edlevo -järjestelmään. Tämän muutoksen myötä varhaiskasvatuksessa lisääntyy sähköinen toiminnallisuus. Mm. vanhemmille tulee vuoden 2026 aikana

käyttöön puhelinsovellus, Vanhempien App, minkä kautta liikkuvat sähköisesti päätösasiakirjat sekä hoito- ja loma-aikavaraukset. Myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sähköistämisen vaihtoehtoja kartoitetaan.

Toivakan varhaiskasvatuksessa on painopistealueina tunne- ja vuorovaikutustaitojen lisäksi vahvistettu lapsen osallisuutta ja kuuluksi tulemista sekä toimintaympäristöjen rakentamista. Toiminnan suunnittelun lähtökohtana on lasten mielenkiinnonkohteet. Oppimisympäristöt kannustavat leikkiin ja liikkumiseen. Toivakan hyviä liikuntamahdollisuuksia hyödynnetään ja jokapäiväinen arkiliikkuminen tehdään osaksi jokapäiväistä toimintaa. Ns. passiivisia lapsia pyritään innostamaan mukaan liikkumaan. Ryhmä pyrkivät retkeilemään lähimetsiin ja liikuntapaikkoihin kerran viikossa. Toivakan varhaiskasvatuksessa kehitetään kokopäiväpedagogiikkaa, missä lapsen päivä nähdään kokonaisuutena ja jokainen hetki tarjoaa mahdollisuuden oppia ja kehittyä. Tunne ja vuorovaikutustaitoja tuetaan lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden. Lapsille opetetaan keinoja, miten päästä mukaan leikkeihin tai miten erimielisyyksiä voi ratkoa. Tunne-, kaveri- ja ryhmätaitojen harjoitteleminen sekä myönteinen ja kannustava ilmapiiri luovat pohjaa hyvälle vuorovaikutukselle. Aikuisten kunnioittava yhteistyö niin työyhteisössä kuin huoltajien ja lähiympäristön kanssa on mallina lasten vuorovaikutustaitojen oppimiseen. Henkilöstö on sitoutunut erityisesti kiinnittämään huomiotaan sensitiiviseen, arvostavaan ja kunnioittavaan vuorovaikutukseen niin lasten tai aikuistenkin kanssa.

1.6.2025 Toivakan varhaiskasvatuksessa tuli voimaan Toivakan varhaiskasvatuksen toiminnallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Suunnitelma sisältää toiminnalliset tavoitteet vuosille 2024-2026, minkä jälkeen tavoitteita tarvittaessa päivitetään. Tavoitteiksi

on kirjattu selvitystyön pohjalta lapsen osallisuuden vahvistaminen sekä oppimisympäristöjen kehittäminen. Samassa työssä laadittiin myös Toivakan varhaiskasvatukseen sensitiivisen kohtaamisen huoneentaulu. Varhaiskasvatuksessa on luotuna myös kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma, joka käydään läpi huoltajien kanssa hoidon alkaessa. Tavoitteena on, että varhaiskasvatuksessa ei esiinny kiusaamista. Käytössä ovat myös lapsen ja ryhmien ikätason mukaiset tunnekasvatusmenetelmät. Kiusaamisen ehkäisy tukee inkluusion toteutumista varhaiskasvatuksessa. Kiusaamisen ehkäisy ja puuttumisen suunnitelmaa päivitetään vuoden 2026 aikana. Toivakassa painotetaan yhteisöllisyyteen. Lapsille pyritään luomaan tunne Toivakan kuntaan ja varhaiskasvatuspaikkaan kuulumisesta inklusiivisten periaatteiden mukaisesti: kaikki lapset ovat tasa-arvoisia ja yhdenvertaisia, heidän moninaisuuttaan arvostetaan ja toiminnassa mahdollistetaan lasten osallisuus. Varhaiskasvatuksen henkilöstössä yhdellä varhaiskasvatuksen opettajalla on virallinen lasten ja nuorten tunnetaito-ohjaajan pätevyys, mitä pyritään hyödyntämään yli ryhmärajojen.

Toivakan varhaiskasvatuksessa huomioidaan leikki ja sen mahdollisuudet lapsen hyvinvoinnin, oppimisen ja kehityksen keskeisenä elementtinä. ”Lapset eivät leiki oppiakseen, mutta oppivat leikkiessään.” Arjessa kuunnellaan herkällä korvalla lasten omia leikki-ideoita ja oppimisympäristöjä rakennetaan leikkiä rikastuttaviksi sekä pitkäkestoista leikkiä tukeviksi yhdessä lapsen kanssa. Tämä vahvistaa myös lapsen osallisuutta.

Toivakan varhaiskasvatuksessa hyödynnetään oppimisympäristönä myös lähiluontoa ja läheisiä monipuolisia liikuntapaikkoja ja mahdollisuuksia. Omaehtoisen ja ohjatun liikunnan kautta kannustetaan kaikkia lapsia liikkumaan ja luodaan pohjaa perusliikuntataidoille. Toivakassa otetaan syksystä 2025 lähtien käyttöön Liikkuva varhaiskasvatus –toimintamalli.

Toivakan kunnan varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä lapsen kasvun ja kehityksen tukemiseksi lastenneuvolan kanssa etenkin laajan 4-vuotistarkastuksen, mutta myös tarvittaessa muiden terveystarkastusten yhteydessä, sekä huolen tai tuen tarpeen ilmaantuessa. Toivakan varhaiskasvatus tekee arjen yhteistyötä mm. esiopetuksen, perusopetuksen, kirjaston ja eri uskonnollisten yhteisöjen kanssa (huomioiden opetushallituksen ohjeistuksen uskonnollisista tapahtumista varhaiskasvatuksessa) yhteisöllisyyden tukemiseksi.

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen nivelvaihetta on vahvistettu laatimalla mm. yhteistyön vuosikello. Kirkonkylän ja Ruuhiryhmän viskarit vierailevat lähieskariryhmässään toimintakauden aikana, mutta erityisesti kevään aikana. Koko kunnan viskarit vanhempiensa kanssa tutustuvat tulevaan esikouluunsa ja sen henkilökuntaan keväisillä vierailuilla. Lisäksi tiedonsiirtoa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen nivelvaiheessa on kehitetty, jotta lapsen kasvun, kehityksen ja opetuksen kannalta oleellinen asia siirtyy. Tarvittaessa käydään monialaiset tiedonsiirtopalaverit, jossa mukana ryhmien varhaiskasvatuksen opettaja, esikoulunopettaja, huoltajat ja yhteistyötahot esimerkiksi terapeutit ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Tiedonsiirtoihin huolehditaan tarvittavat tiedonsiirtoluvat.

Kirjastoyhteistyöllä vahvistetaan lapsen kielitietoisuutta ja tulevaa lukutaitoa sekä lapsen taide- ja kulttuurielämyksiä. Yhteistyötä toteutetaan kirjastovierailuilla ja erikseen viskarei-

den kanssa opastetulla tutustumiskäynnillä. Kirjoja lainataan, saadaan lukuvinkkejä, teemakohtaisia kirjapaketteja ja sähköinen lista kirjauutuuksista. Kirjastossa pidetään varhaiskasvatusikäisten lasten töiden näyttely kaksi kertaa vuodessa. Päiväkoti Ruuhiryhmässä on käytössä “kirjakärry”, johon varhaiskasvatuksen henkilöstö kokoaa ajankohtaista tietokirjallisuutta vanhemmille sekä erilaisia lasten satukirjoja kotiin lainattavaksi. Tällä pyritään kannustamaan ja vahvistamaan vanhempien lapsille lukemista. Varhaiskasvatus on mukana myös Kulttuuriaitta-toiminnassa.

Toivakan varhaiskasvatuksen ja ruokapalveluiden yhteistyötä kehitetään tulevien vuosien aikana. Virallisia ruokaviraston ruokasuosituksia noudatetaan, mutta yhteistyössä arvioidaan ja kehitetään ruokakasvatusta ja toimintatapojamme. Varhaiskasvatuksessa ruoka ja ruokakasvatus ovat näkyvä osa lapsen päivää. Ruokailuhetkien yhteydessä toteutettu ruokakasvatus on arkipäivää mutta myös muissa päivän toiminnoissa se huomioidaan (leikeissä, lauluissa ja loruissa, askartelussa). Ruokapuuhat vuodenaikojen ja juhlapyhien mukaisesti kuuluvat olennaisesti päiväkodin arkeen. Toivakan varhaiskasvatuksessa mm. lapset poimivat metsäretkellään marjoja, joista päiväkodilla yhdessä leivotaan. Käytössämme on myös Sapere-menetelmä eli aistilähtöinen ruokakasvatus.

4.3 Hyvinvointipalvelut

Toivakan kunnassa hyvinvointipalvelut muodostavat Toivakan kirjastolla hyvinvoinnin sydämen. Hyvinvointipalvelut muodostuvat erilaisten hyvinvointi-, kirjasto-, kulttuuri-, vapaa-aika- ja nuorisopalvelujen kokonaisuudesta. Myös kotoutumisen edistämisen palvelut ovat osa hyvinvointipalveluja.

4.3.1 Kirjastopalvelut

Yleisen kirjaston tehtävänä on kirjastolain mukaan 1) tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin 2) ylläpitää monipuolista ja uusiutuvaa kokoelmaa 3) edistää lukemista ja kirjallisuutta 4) tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon 5) tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan 6) edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua

Kirjasto palvelee kaikkia kuntalaisia sekä kesäasukkaita vauvasta vaariin. Erilainen lainattava aineisto on kirjaston keskeinen palvelu, mutta kirjasto on Toivakassa myös hyvin keskeinen tapahtumien järjestäjä ja tärkeä kohtaamispaikka.

Kirjasto on hyvinvointi- ja kulttuuripalvelua

Kirjasto järjestää tapahtumia muiden hyvinvointipalvelujen sekä yhteistyökumppaneiden kanssa. Lapsille ja nuorille pyritään järjestämään kiinnostavia, erilaisiin vuodenajan teemoihin liittyviä tapahtumia, kuten jouluaskartelua tai peliviikon tapahtumia. Tapahtumien lisäksi kirjasto lisää kuntalaisten hyvinvointia monella tavalla. Palveluja voivat käyttää aivan kaikki ja kirjaston käyttö on asiakkaalle myös täysin maksutonta, mikäli noudattaa kirjaston käyttösääntöjä ja palauttaa lainat ajoissa. Maksuttomuus ja opastaminen esimerkiksi sähköisten palvelujen äärelle lisäävät tasa-arvoisuutta ja osallisuutta yhteiskuntaan. Kirjaston tilat ovat kaikkien käytössä ja kirjastoon voi tulla aukioloaikoina vapaasti.

Kirjasto on lapselle ja nuorelle turvallinen paikka oleskella vapaa-aikana. Aukioloajat on suunniteltu siten, että maanantaista torstaihin kirjasto on avoinna koulupäivän jälkeen ja henkilökuntaa on paikalla. Kirjastossa on mahdollisuus tehdä läksyjä, syödä eväitä siihen erikseen osoitetussa pöydässä, pelata, käyttää tietokonetta ja lueskella. Kirjastoon voi tulla myös odottelemaan harrastukseen menoa ja kyytiä. Yli 15-vuotiailla on mahdollisuus käyttää myös omatoimikirjastoa, sitä nuoremmat pääsevät vanhemman seurassa. Opiskelijalle kirjasto tarjoaa rauhallisen tilan opiskella ja opiskelua tukevaa kirjallisuutta ja e-aineistoja on käytettävissä; koko Keski-kirjastojen kokoelma on maksutta lainattavissa yli kuntarajojen. Keväästä 2024 alkaen toivakkalaisilla lapsilla ja nuorilla on ollut mahdollisuus käyttää uutta valtakunnallista e-kirjastoa. E-kirjastosta voi lainata e-kirjoja, äänikirjoja ja digilehtiä. Myös elokuvapalvelu Cineast eli kirjaston oma digitaalinen elokuvakanava on uusi palvelu ja mahdollistaa elokuvien sähköisen lainaamisen.

Lukemiseen kannustaminen

Lukemisen edistäminen on kirjaston keskeinen perustehtävä ja hyvän lukutaidon saavuttamisen eteen kirjasto tekee yhteistyötä koulujen kanssa. YK-liiton sivuilla todetaan näin: ”Lukutaito on ihmisoikeus, joka mahdollistaa yksilön kehityksen, kouluttautumisen ja täyden kapasiteetin hyödyntämisen. Lukutaito on avain parempaan terveyteen ja hyvinvointiin. Lukutaidolla on merkitystä sukupuolten välisen tasa-arvon, kestävän rauhan, kehityksen ja demokratian toteutumisen kannalta”. Erityisesti nuorten lukutaidon heikkenemisestä on merkkejä valtakunnallisesti, ja jos lukutaidon edistämisessä onnistutaan, se näkyy koko yhteiskunnan hyvinvointina.

Alle kouluikäisille kirjasto tarjoaa ikätasoisia aineistoja ja vaihtelevia tapahtumia yhteistyössä hyvinvointipalvelujen kanssa. Lukuliikahdus kirjastoon –monilukutaitosuunnitelmaa on päivitetty vastaamaan muuttunutta henkilökuntatilannetta ja suunnitelmaa karsittiin kirjavinkkausten ja vitosten tiedonhaun tuntien osalta. Edelleen tarjotaan opastettu tutustumiskäynti viskareille, valmiita kirjapaketteja, eppujen kirjastoon tutustumiskäynti, jolloin tarjotaan mahdollisuutta saada oma kirjastokortti, nelosten toiminnallinen kirjastosuunnistus, joka sisältää luokitusopetusta ja verkkokirjastoon tutustumista, seiskojen pakopeli, jossa kerrataan kirjastonkäyttöä sekä kasien mediakasvatustunnit Kulttuuriaittayhteistyönä. Nelosten ja seiskojen kirjastonkäytön opetuksissa yhteistyökumppanina on 4H-yhdistys. Lisäksi

varhaiskasvatus saa uutuuslistaukset kaksi kertaa vuodessa ja lasten töiden näyttelyt ripustetaan lastenosastolle huhti- ja marraskuussa. Kankaisten koulun oppilaille järjestetään samat tunnit kuin koulukeskuksellekin ja Kankaisten koululle järjestetään pääsy kirjastolle lainaamaan liikuntasalikäyntien yhteydessä.

Uutena toimintana on keväästä 2024 lähtien järjestetty lukukoiratoimintaa koulupäivän aikana. Lukukoiratoiminnan tavoitteena on lukemisen edistäminen ja se sopii lukemaan opetteleville ja hieman jo lukeville. Pyrkimyksenä on tarjota rauhallinen ja positiivinen lukuelämys, joka innostaa lukemaan ja vahvistaa lukutaidon kehittymistä.

Kirjastoon on rakenteilla myös erillinen nepsy-nurkka tai hylly, jonka tarkoituksena on auttaa nepsy-piirteisiä ja heidän läheisiään tiedon ja apukeinojen äärelle. Nepsy-nurkat ovat hyllyjä, joihin on koottu kaikkien lainattavaksi ja tutustuttavaksi neuropsykiatriseen erilaisuuteen ja erityisvaikeuksiin liittyvää tietoa, kirjallisuutta ja välineitä arjen hallintaan.

Osallistaminen

Kirjasto pyrkii myös osallistamaan kuntalaisia kirjastopalvelujen kehittämiseen. Vuosittain toteutetaan kirjaston asiakaskyselyjä, jotka kohdennetaan eri asiakasryhmille. Vuonna 2024 vuorossa oli lasten ja nuorten palvelu- ja asiakaskysely. Osallistamista ja asiakkaiden kuuntelua tehdään myös tapahtumien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Hyvinvointipalvelut tekevät tässä yhteistyötä, esimerkiksi nuorisovaltuusto on ollut mukana kirjaston joulunavaustapahtumassa. Tapahtumien vuosikelloa on laadittu yhteisesti sivistys- ja hyvinvointipalveluissa, jotta saadaan järjestettyä laadukkaita ja monipuolisia tapahtumia ja vältytään päällekkäisyyksiltä.

Kirjaston ja kulttuurin asiakaskysely lapsille ja nuorille (alle kouluikäisistä alle 29-vuotiaisiin) järjestettiin marraskuussa 2024. Kyselyyn oli mahdollista vastata paperilla ja verkossa. Nuorimmat vastasivat yhdessä opettajan/ohjaajan kanssa.

Vastauksia saatiin yhteensä 112 kpl: alle kouluikäiset 25, alaluokkalaiset 71, yläluokkalaiset 25 ja 1 peruskoulun päättänyt.

Kulttuuripalveluista toivottiin eniten LANeja eli yön yli kestäviä videopelimaratoneja (53 % vastaajista), ohjattuja käsityöpajoja (41 % vastaajista) tai retkiä keikalle (36 % vastaajista). Suurimmalle osalle ei ollut väliä, tapahtuisiko kulttuuripalveluihin osallistuminen mieluummin kouluajalla vai vapaa-ajalla.

Vastaajista 65:llä oli oma kirjastokortti. Kirjaston palveluista eniten oli käytössä aineistojen lainaaminen (56 %), lehtien tai kirjojen lukeminen (30 %) tai ajan kuluttaminen (26 %). Puolet vastasi saaneensa apua kirjastolla tiedonhaussa, aineiston löytymisessä tai muissa asioissa ja 41 % koki, ettei ole tarvinnut apua.

Valtakunnallinen E-kirjasto oli vain 7 prosentille tuttu. E-kirjasto on ollut toiminnassa vuodesta 2024 ja sen tunnettavuutta pitääkin lisätä. Myös lasten ja nuorten on mahdollista päästä käyttämään E-kirjaston aineistoja huoltajan luvalla.

Lapset ja nuoret kuvailivat Toivakan kirjastoa sanoilla hiljainen ja rauhallinen, mukava paikka, jossa voi olla rauhassa patjoilla ja lukea tai pelata pleikkaria, ja jossa on kivoja työntekijöitä. Joku koki kirjaston liian hiljaiseksi ja paikaksi, jossa ei voi tehdä mitään vaan pitää olla hiljaa.

Vastaajat olivat saaneet eniten apua kirjastossa kirjojen etsimiseen, koulun kirjaprojektiin, pelaamisessa tai tietokoneen käytössä. Myös kirjaston luokitusjärjestelmä oli tullut tutuksi opastuksessa.

Kyselyssä nousi esille monenlaisia toiveita kirjaston toimintaan, esimerkiksi piirtäminen, maalaaminen, erilaiset leikit, yökoulu, tv:n ja elokuvien katselu, soittimet kaikkien käyttöön, mahdollisuus pelata omia pelejä Pleikkarilla, kirjojen valmistus, pelaaminen eri muodoissa, herkuttelu ja leipominen.

Kyselyn tuloksena kirjasto pyrkii vastaamaan lasten ja nuorten toiveisiin seuraavina 4 vuotena hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden mukaan seuraavasti:

1. Liikunnallisen elämäntavan edistäminen

Kirjasto voi tätä tavoitetta tukea erilaisten aineistojen hankinnan kautta sekä järjestämällä näyttelyitä ja tietoiskuja yhdessä hyvinvointisuunnittelijan kanssa.

2. Osallisuuden ja kuuntelemisen turvaaminen

Kirjasto on matalan kynnyksen palvelu ja saavutettavissa myös lapsille ja nuorille. Aukioloajat on suunniteltu siten, että koululaiset voivat tulla kirjastoon viettämään aikaa koulun jälkeen esim. odottaessaan harrastukseen menoa tai vanhempien kotiin tuloa töistä. Kirjasto lisää lasten ja nuorten osallisuutta yhteiskuntaan maksuttomuutensa ja tasa-arvoisten palvelujensa kautta. Kaikki aineistot ovat maksutta kaikkien käytössä. Toivetta soittimien hankinnasta voidaan tästä näkökulmasta pitää kannatettavana ja toteuttamiskelpoisena. Monessa kirjastossa on lainattavia soittimia ja soittohuoneita ja kirjastossa on aiemmin ollutkin soittotunteja salin puolella. Jotkin esitetyistä toiveista on helppo toteuttaa, kuten paikka, jossa voi piirtää. Osaa toiveista on nytkin mahdollista tehdä kirjastolla, kuten pelata tietokoneella tai pleikkarilla.

3. Mielen hyvinvoinnin tukeminen

Tähänkin kirjasto voi vastata kirjallisuuden hankinnalla ja järjestämällä erilaisia mukavia tapahtumia lapsille ja nuorille. Kirjastoon vuonna 2025 valmistuva nepsy-hylly esittelee kaikenikäisille sopivaa kirjallisuutta sekä erilaisia palveluita ja apuvälineitä neuropsykiatrisiin

haasteisiin. Monen vastaajan mielessä kirjasto näyttäytyi rauhallisena ja mukavana paikkana, jossa saa olla rauhassa. Kirjasto voikin olla erilaisten hälyjen keskellä mielen hyvinvointia tukeva tila, jossa on myös turvallisia aikuisia paikalla.

4.3.2 Kulttuuripalvelut

Kulttuuripalveluiden tehtävänä on tuottaa kuntalaisille vauvasta vaariin hyvinvointia, virkistystä ja elämyksiä sekä osallistaa kuntalaisia, yhdistyksiä ja yhteisöjä mukaan kulttuurin tuottamiseen.

Kulttuuripalveluista vastaa nuoriso- ja vapaa-aikasuunnittelija, jonka työajasta osa kuluu kulttuuripalveluiden hoitamiseen. Toivakassa toteutetaan peruskouluikäiset kattavaa Toivakan kulttuuriopetussuunnitelma Kulttuurivakkaa. Kulttuurivakka-suunnitelma päivitetään lukuvuosittain ja se on osa kunnan kulttuurisuunnitelmaa, jota valmistellaan valtuustokaudelle 2025-2029. Kulttuurisuunnitelmatyöhön tullaan osallistamaan kuntayhteisön toimijat, kuten yhdistykset, yhteisöt ja yrittäjät.

Toivakan kunta on mukana kymmenen keskisuomalaisen kunnan muodostamassa seudullisessa lastenkulttuurikeskus Kulttuuriaitassa. Nuoriso- ja vapaa-aikasuunnittelija on Kulttuuriaitan ohjausryhmän jäsen. Toivakan kunnan kulttuuripalvelut järjestää Kulttuuriaitta-yhteistyön kautta varhaiskasvatusikäisille ja peruskouluikäisille lapsille kulttuuritoimintaa. Kulttuuriaitan toimintamalli on uudistunut vuodesta 2025 alkaen niin, että kunnat maksavat 0-16 -vuotiaiden lasten määrään perustuvan osallistumismaksun ja saavat sille vastineeksi yhteistä koordinaatiota, taidesisältöjä sekä osuuden opetus- ja kulttuuriministeriön avustuksesta. Kulttuuriaitta-yhteistyön kautta saatava rahallinen resurssi on sidoksissa vuosittain haettavaan ministeriön avustukseen, joten resurssi saattaa vaihdella vuosittain. Kulttuuriaitta-yhteistyönä on perinteisesti toteutettu lapsille ja nuorille esimerkiksi taidetyöpajoja ja konsertteja. Vuosittain laadittava Kulttuuriaitan toimintasuunnitelma antaa viitekehyksen yhteistyölle.

Kulttuurihyvinvointi

Kulttuuri ja taide lisäävät hyvinvointia ja ovat yhteydessä siihen. Kulttuurihyvinvoinnin perustana on ihmisen oma taide- ja kulttuurisuhde. Kulttuuri ja sen hyvinvointia tukevat vaikutukset läpäisevät koko ihmisen elämänkaaren. Taide ja kulttuuri ovat osa hyvää elämänlaatua ja jatkuvaa oppimista: ihminen on kulttuurin kokija ja toimija, jolla on kulttuurisia tarpeita ja oikeuksia. Näiden tarpeiden täyttyminen on kulttuurihyvinvointia. Kyseessä on ilmiö, jossa kulttuuria ja taidetta tarkastellaan osana hyvää elämää. Kulttuurihyvinvointi on myös näkökulma esimerkiksi kulttuuri-, kirjasto-, kasvatus-, sote- ja hyvinvointipalveluiden järjestämiseen.

Kulttuuriopetussuunnitelma KulttuuriVakan v. 2024 päivitetty sisältö

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksessa tutustutaan Toivakan rakennetun ympäristön arkkitehtuuriin ja lähimaatiloihin. Mediataitoviikolla ja lapsen oikeuksien viikolla järjestetään tapahtumia tai muuta erityisohjelmaa esimerkiksi teatteriesityksen tai –vierailun merkeissä. Viskarit eli viisivuotiaat tekevät kirjastovierailuja ja tutustuvat kirjalliseen kulttuuriin. Kirjastolla järjestetään lapsille myös taidenäyttely ja eri maalaustekniikoiden taidepajoja. Sukupolvien välisenä kulttuuriin liittyvänä yhteistyönä järjestetään yhteislauluja. Kesällä varhaiskasvatusikäisille on tarjolla kulttuuria Toivakan kamarimusiikkifestivaalien lastenohjelmistossa.

Esikoulu, 1. lk ja 2. lk

Esikouluikäisten sekä 1. ja 2. luokkalaisten kulttuuriopetus sisältää arkkitehtuuriin, rakennettuun ympäristöön ja kulttuuriperintöön tutustumista. Kulttuuriin tutustutaan eri teemaviikkojen aikana - näitä viikkoja ovat Suomen koulujen elokuvaviikko, uutisten viikko, aikakauslehtiviikko ja lapsen oikeuksien viikko (tapahtumat, nukketeatteri). Oppilaat järjestävät myös omia tapahtumiaan, joihin esikoululaiset sekä ykkös- ja kakkosluokkalaiset voivat osallistua. Lapsille on tarjottu myös orkesterin tai soitinryhmän vierailu, yhteislauluja (ml. lasten kansan– ja perinnelaulut), tanssipaja, kirjastoyhteistyötä (tutustuminen, lukusuositukset, taidenäyttely), yhteistyötä taiteen perusopetuksen kanssa sekä kalenterivuoden juhlia.

3. lk ja 4. lk

Kolmas- ja neljäsluokkalaisten kulttuuriopetuksen sisällöt ovat samankaltaisia esikoululaisiin sekä ykkös- ja kakkosluokkalaisiin verrattuna. Kulttuurista ja sukupolvien välistä kanssakäymistä tukemaan on järjestetty myös ystävyysluokkia ikäihmisille ja koululaisille, kirjastosuunnistusta 4H:n toimesta, lukusuosituksia sekä tarjottu listaus Toivakan eri taiteen lajien taitajista.

5. lk ja 6. lk

Viides- ja kuudesluokkalaisten osalta KulttuuriVakka sisältää arkkitehtuurissa ja rakennetussa ympäristössä sekä kulttuuriperinnössä tutustumista Kotiseutukeskukseen ja Toivakan pitäjäseuraan. Sisällöt ovat yhteneväisiä kahden yllä mainitun ikäryhmän kanssa. Lisäksi viides- ja kuudesluokkalaiset tutustuvat Jyväskylän Sinfoniaan ja Jyväskylän kaupunginteatteriin. Ikäryhmien osalta tehdään resurssien puitteissa kirjastoyhteistyötä, joka sisältää kirjaston käytön opetusta ja lukusuosituksia. Ikäryhmille on tarjottu myös grafiikkapajaa ja yhteistyötä Puulan seutuopiston taiteen perusopetuksen kanssa. Leila Ylönen on järjestänyt lapsille savitöiden tekemistä.

7. lk, 8. lk ja 9. lk

Yläkoululaisten kulttuuriopetuksessa tutustutaan arkkitehtuurin, rakennetun ympäristön ja kulttuuriperinnön osalta Toivakan kirkkoon ja sen kattomaalauksiin sekä koulukeskuksen rakennettuun ympäristöön. 8. luokkalaisten on mahdollista osallistua Taidetestaajiin. Yläkoululaisten kulttuuriopetuksen osalta tehdään yhteistyötä Toivakan yhdistysten ja yritysten kanssa. Ikäryhmien välistä yhteistyötä tehdään musiikin valinnaisaineluokan vierailuna varhaiskasvatuksessa. 8. luokkalaisille järjestetään mediakasvatuspaja ja 9. luokkalaisille järjestetään päätöstanssiaiset. Kirjastoyhteistyötä tehdään kirjastonkäytön kertauksena, genrevinkkauksena ja tarjoamalla listaus lukevista esikuvista (lukeva urheilija).

4.3.3 Vapaa-aika- ja liikuntapalvelut

Vapaa-aikapalvelut tuottavat ja kehittävät sekä osallistavat kuntalaisia suunnittelemaan ja tuottamaan monipuolisia, hyvinvointia tukevia vapaa-aikapalveluja ja -tapahtumia kaikenikäisille toivakkalaisille. Kaikenikäiset kuntalaiset kattavan vapaa-ajan palvelusuunnitelman tekoon osallistetaan kuntalaiset ja vapaa-ajantoimintoja tuottavat yhdistykset ja yhteisöt. Palvelusuunnitelman laatiminen on aloitettu kokoamalla kuntayhteisön vapaa-ajantapahtumat tapahtumavuosikelloon.

Vapaa-aikapalvelut koordinoivat toimintojen ja tapahtumien toteuttamisen tilan tarvetta ja varauksia. Nuoriso- ja vapaa-aikasuunnittelijan työajasta osa kuluu vapaa-aika- ja liikuntapalveluihin. Valtion hankeavustuksen turvin kehitetään lisäksi Harrastamisen Suomen mallin mukaista harrastustoimintaa perusopetusikäisten vapaa-ajalle.

Liikuntapalvelut toimivat vapaa-aikapalveluiden alla. Liikuntapalveluiden tehtävänä on edistää liikunnallista elämäntapaa ja harrastamista sekä edistää liikuntapalvelujen saatavuutta. Liikuntapalveluiden tavoitteena on edistää liikuntaa kaikilla osa-alueilla, korostaen väestön terveyttä ja hyvinvointia sekä lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä liikunnan avulla. Liikuntapalvelut tarjoavat edellytykset aktiiviselle elämäntavalle ja liikkumiselle. Lisäksi liikuntapalvelut järjestävät liikuntatapahtumia yhdessä eri toimijoiden kanssa. Lisäksi liikuntapalvelut kehittävät kuntayhteisön eli kunnan, yhdistysten ja yhteisöjen, seurakuntien ja yritysten yhteistyötä liikunnan osa-alueella.

Vapaa-ajan- ja liikuntatilojen ja alueiden hoidosta vastaa kuntaympäristöpalvelut. Liikuntapalvelut ja kuntaympäristöpalvelut tekevät yhteistyötä ylläpitämällä ja kehittämällä olosuhteita ja siten osaltaan vähentävät liikuntaan liittyviä esteitä. Esimerkkinä tästä on liikuntapaikkojen vuorotarjonta. Liikuntapaikkojen ylläpitoa ja kehittämistä ohjaa valtuustokauden 2025-2029 alussa valmistuva Toivakan liikuntapaikkasuunnitelma, jota toteutetaan kuntaympäristö- ja liikuntapalveluiden yhteistyönä. Liikuntapaikkasuunnitelmaan kuvatuissa kehittämisen painopistealueissa on huomioitu lasten ja nuorten hyvinvointi ja liikunnallisen elämäntavan edistäminen.

Vuoden 2025 aikana vapaa-aikapalveluissa kehitetään vapaa-ajantilojen varausten käytäntöjä ja otetaan käyttöön sähköinen tilavarausjärjestelmä yhteistyössä kuntaympäristöpalveluiden kanssa. Tavoitteena on, että varausmallia uudistamalla vapaa-aikaan käytettävät tilat ovat kuntalaisille aiempaa helpommin varattavissa ja käytettävissä. Esimerkiksi liikuntasalia käytetään paljon lasten harrastamiseen ja varausmallin uudistaminen voi lisätä liikuntasalin ja muiden liikunta- ja vapaa-ajantilojen käyttöä lasten ja nuorten harrastamiseen. Lasten ja nuorten liikkumista edistävät liikuntapaikkavuorot ovat olleet Toivakassa maksuttomia ja näin vastaisuudessakin pyritään tukemaan lasten ja nuorten liikuntaa.

Toivakassa on järjestetty koulun omana kerhotoimintana yläkouluikäisille kuntosalikerho. Lisäksi koulun kerhotoimintana on järjestetty 5.-6 -luokkalaisille liikuntakerho. Vuosittain kerhojen teemat saattavat muuttua ohjaajaresurssin mukaan, mutta koulun kerhot ovat hyvä toimintamalli edistää liikunnallista elämäntapaa.

Harrastamisen Suomen mallin kerhojen tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. Peruskouluikäisille tarkoitettua, koulupäivän jälkeistä harrastustoimintaa tarjoavaa Harrastamisen Suomen mallia toteutetaan Toivakassa valtuustokaudella 2025-2029 valtion lukuvuosittain myöntämän hankeavustuksen avulla. Harrastamisen Suomen mallin toimintaa koordinoi Toivakassa nuoriso- ja vapaa-aikasuunnittelija.

Harrastamisen Suomen mallin kerhot valitaan toimiviksi osoittautuneiden kerhokonseptien ja lapsilta ja nuorilta kerättyjen harrastustoiveiden avulla. Aikaisempien hankekausien aikana toimivia ja pidettyjä alakoululaisille suunnattuja kerhoja on ollut kaksi: Sirkuskerho alakoululaisille sekä koira-avusteista tunnekasvatusta tarjoava Tunneturre-kerho. Molempien kerhojen ohjaus toteutetaan ostopalveluna. Lukuvuoden 2025–2026 Harrastamisen Toivakan malli –hanke tarjoaa tuttujen Sirkuskerhon ja Tunneturre-kerhon lisäksi Monilajikerhon Kankaisten kyläkoululla. Lisäksi hankkeessa pilotoidaan etäosallistumisen mahdollistava Minecraft-kerho syyslukukaudella sekä Tubekerho yläkouluikäisille kevätlukukaudella.

Tulevina vuosina tavoitteena on edelleen kehittää harrastustarjontaa Harrastamisen Suomen mallin avulla sekä kerätä tietoa siitä, millaisia harrastuksia toivotaan järjestettävän. Erityisesti pyritään kehittämään yläkouluikäisten harrastuksiin osallistumista.

4.3.4 Nuorisopalvelut

Nuorisopalveluiden tehtävänä on tukea nuorten kasvua ja omaehtoista toimintaa, edistää nuorten hyvinvointia, osaamista ja osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä vahvistaa nuorten itsenäistymistä.

Erilaisia toimintamuotoja ovat nuorisotilatoiminta ja nuorisovaltuusto, koulunuorisotyö sekä erilaiset tapahtumat yhdessä Toivakan muiden nuorisotoimijoiden kanssa. Kunnan nuoriso- ja vapaa-aikasuunnittelijan työajasta osa kuluu nuorisotyöhön ja sen kehittämiseen. Kunnan hyvinvointisuunnittelijan tehtäviin kuuluu nuorisovaltuuston koordinointi.

4.3.4.1 Toivakan nuorisovaltuusto

Toivakan nuorisovaltuusto (NUVA) on kunnanhallituksen alainen nuoria koskevien asioiden vaikuttamistoimielin ja se toimii apuna kunnallisessa päätöksenteossa tuoden nuorten näkökulman esille. Se on nuorten oma edunvalvonta- ja vaikuttamiskanava ja väylä tulla kuulluksi.

Nuorisovaltuusto on Toivakassa kuusijäseninen ja sen toimintakausi kaksivuotinen. Nyt käynnissä oleva toimintakausi kestää v. 2026 loppuun. Nuorisovaltuusto on tarkoitettu 13–25-vuotiaille Toivakassa asuville tai täällä koulua käyville nuorille. Nuorisovaltuuston toimintaa koordinoi hyvinvointisuunnittelija. Nuorisovaltuusto kokoontuu noin kahden kuukauden välein ja lisäksi tarvittaessa. Toivakan nuorisovaltuustolla on edustus myös Keski-Suomen alueellisessa nuorisovaltuustossa.

Nuorisovaltuuston tehtävänä on

- edistää nuorten osallistumis-, vaikuttamis- ja toimintamahdollisuuksia Toivakassa
- olla nuorten vaikuttamiskanava heitä koskevissa asioissa
- tuoda nuorten näkökulma esille kunnan päätöksenteossa
- toimia aktiivisessa vuorovaikutuksessa Toivakan nuorten sekä Toivakassa tehtävän nuorisotyön kanssa.
- järjestää ja mahdollistaa päihteetöntä toimintaa nuorille yhteistyössä eri tahojen kanssa

Tulevaisuudessa nuorisovaltuuston toimintaa pyritään kehittämään yhä keskeisempään rooliin kunnan toimintakentässä. Nuorisovaltuustotyöskentelyä vahvistetaan kunnanvaltuuston kanssa kummitoiminnalla ja nuorisovaltuustoa osallistetaan ahkerammin osaksi kunnallista päätöksentekoa. Kaikkien nuorten osallisuutta pyritään vahvistamaan myös nuorisovaltuuston toimesta esim. kyselyin.

4.3.4.2 Nuorisotila Vakkari ja nuorisotilatyö

Toivakan nuorisotila Vakkari avattiin keväällä 2022. Nuorisotila on pääsääntöisesti avoinna maanantaisin ja tiistaisin. Vakkari on avoinna 6.-9. luokkalaisille kello 15-18.30 ja peruskoulun päättäneistä alle 18-vuotiaille kello 18.30-20.30. Aukioloajoista viestitään Toivakan kunnan verkkosivuilla, koululla paperisin ilmoituksin, sosiaalisessa mediassa hyvinvointipalveluiden Facebook-tilillä ja Instagramissa sekä hyvinvointipalveluiden että nuorisovaltuuston tilien kautta. Nuorisotilatoiminta on maksutonta, vapaaehtoista ja kaikille avointa. Nuorisotila

Vakkari on turvallinen, savuton ja päihteetön vapaa-ajanviettopaikka, jossa on aina koulutettu nuoriso-ohjaaja paikalla.

Nuorisotilalla nuorille on tarjolla erilaisia vapaa-ajan toimintoja, esim. pelejä, musiikkia ja televisio. Lisäksi Vakkarilla on käytössä Elokuvalisenssi-palvelu, jonka avulla järjestetään säännöllisiä elokuvailtoja. Nuorille on tarjolla terveellistä välipalaa. Lisäksi järjestetään esimerkiksi leipomista ja pizzailtoja.

Vakkarin kehittämisessä osallistetaan nuoria. Nuorten toiveita tilan ja toimintojen kehittämisestä kysytään suullisesti säännöllisesti - vakituisesti tilassa kävijöitä osallistetaan toiminnan pohtimiseen kuukausittain ja uusilta kävijöiltä kysytään käynnin yhteydessä, mitä he haluaisivat tilalla tehdä. Lisäksi nuoria osallistetaan satunnaisesti Toivakan kunnan sosiaalisen median kanavissa hyvinvointipalveluiden ja nuorisovaltuuston tilien kautta.

Nuorisotila tukee nuorten hyvinvointia yhteisöllisyyden ja elämänhallinnan näkökulmista. Tilassa on mahdollisuus yhteisölliseen tekemiseen esimerkiksi yhdessä erilaisten pelien pelaamisen avulla ja Vakkari tarjoaa myös rauhallisia vetäytymispaikkoja yhdessä keskustelua varten. Vakkari tukee nuorten elämänhallintaa ja ohjaajat tarjoavat keskusteluapua nuoria askarruttaviin kysymyksiin.

Jalkautuva nuorisotyö on nuorten vapaa-ajan ympäristössä tehtävää nuorisotyötä. Jalkautuvan nuorisotyön toimintamallia kehitetään toimintavuosien 2025-2027 aikana osana koulunuorisotyön kehittämishanketta. Jalkautuvaa nuorisotyötä ovat tehneet aiemmin nuorisotila Vakkarin valvojat. Toivakan kunnassa jalkautuvaa nuorisotyötä on tehty nuorisotila Vakkarin nuortenilloista käsin jalkautumalla lähikohteisiin kirkonkylällä, esimerkkinä kaupat ja liikuntapaikat. Jalkautumisen avulla nuorisotyössä toteutuu laaja-alaisempi saavutettavuus verrattaessa vain nuorisotilalla tehtävään työhön. Jalkautuvaa nuorisotyötä on tehty huomioiden nuorisotila Vakkarin turvallisuus, eli työtä tehdään silloin, kun nuorisotilan valvojat ovat katsoneet sen mahdolliseksi. Jalkautuva nuorisotyö kohdennetaan 12-18 -vuotiaisiin nuoriin. Jalkautuvan nuorisotyön tavoitteena on kohdata nuoria, kartoittaa nuorten arjessa olevia ilmiöitä ja hyödyntää saatua tietoa nuorten hyvinvoinnin vahvistamiseksi. Työssä kysytään nuorten kuulumisia ja kerrotaan nuorisotila Vakkarin toiminnasta.

4.3.4.3 Etsivä nuorisotyö

Etsivä nuorisotyö on nuorille suunnattua, nuorisolain mukaista erityisnuorisotyötä. Ensisijaisena kohderyhmänä on 15-29 –vuotiaat työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret. Työ perustuu nuoren vapaaehtoisuuteen ja sen avulla toteutetaan myös päihde- ja mielenterveystyötä kunnassa.

Tammikuusta 2025 alkaen etsivän nuorisotyön lakisääteisestä tehtävää on toteutettu yhteistyössä Joutsan kunnan kanssa. Toivakan kunta ostaa ostopalveluna etsivän työpanoksen. Etsivä työskentelee yhteistyössä eri tahojen kanssa kuten koulu, puolustusvoimat, hyvinvointi-

alue ja työllisyysalue. Etsivän nuorisotyön tarkoituksena Toivakassa on ohjata 15-29-vuotiaita nuoria heidän tarvitsemansa tuen piiriin. Etsivä nuorisotyö tarjoaa ohjausta ja apua pohdiskeluihin sekä arkeen että opiskelu- ja työelämään liittyvissä asioissa. Yhteyttä etsivään nuorisotyöhön voi ottaa nuori itse, nuoren läheiset, oppilaitoksen edustajat ja erilaiset viranomaistahot. Yhteydenoton jälkeen nuori kontaktoidaan ja hänen kanssaan luodaan tilanteeseen sopiva yhteistyösuunnitelma.

Jatkossa etsivän nuorisotyön merkitys korostuu, koska kunnassamme esimerkiksi nuorisotyöttömyys on kohonnut. Etsivän nuorityön osalta tarkastellaan säännöllisesti toimivinta tapaa toteuttaa rahoitus ja palvelun järjestäminen.

4.3.5 Kotoutuminen

Varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa kotoutuvan lapsen ja nuoren osalta lähtökohtana on kielen oppiminen ja kiinnittyminen yhteisöön sosiaalisten suhteiden kautta. Varhaiskasvatuksen arjessa kannustetaan ja tuetaan suomen kielen käyttämistä osana arjen normaaleja toimintoja. Käytössä on esimerkiksi digitaalisia pelejä. Samalla huomioidaan lapsen oma kieli ja kulttuuri.

Perusopetuksessa oppilaalla on mahdollisuus opiskella suomen kieltä S2-opetuksessa. Lapsen omaa kieltä ja kulttuuria tuetaan osana kouluarkea. Oppilasta tuetaan oman äidinkielen ja kulttuurin ylläpitämisessä esim. kannustamalla lukemaan myös omakielistä kirjallisuutta. Oppilaan kotoutumisen polkua rakennetaan yksilöllisesti ja joustavasti.

Lasten ja nuorten osalta myös kodilla ja perheellä on kotoutumisessa suuri merkitys ja tuki. Lapsen ja nuoren kotoutumista voidaan suunnitella myös osana koko perheen kotoutumisen suunnitelmaa. Kotoutumispalvelujen osalta maahanmuuttaneille pyritään järjestämään Toivakassa toimintaa niin, että lapsilla ja nuorilla on mahdollista osallistua toimintaan muun perheen mukana.

4.4 Kuntaympäristöpalvelut

Kuntaympäristöpalvelut vastaavat kunnan omistamien kiinteistöjen sekä liikunta- ja ulkoilupaikkojen rakentamisesta ja ylläpidosta. Tässä huomioidaan myös tilojen monikäyttöisyys yli sukupolvien kaikenikäisille toivakkalaisille. Tukipalveluina kuntaympäristöpalvelut järjestävät kiinteistöjen siivousta, kiinteistönhoitoa ja ravitsemispalveluita.

Lasten ja nuorten arjessa ja elinympäristössä tutuiksi tulevat varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen rakennukset. Leikkipuistot, liikuntapaikat ja kirjastopalvelut ovat käytettävissä. Nuorisolle tarkoituksenmukaisia tiloja on esimerkiksi Vakkarilla. Koulukeskuksen kuntosali ja

liikuntasali ovat kaikkien käytettävissä. Mahdollisesti rakennettavan uuden kuntosalin hankesuunnittelussa otetaan huomioon nuorten mielipiteet ja esimerkiksi nuorisovaltuustolta on kysytty näkemyksiä hankkeen edetessä. Toimiva kiinteistönhoito ja siivous takaavat kaikille käyttäjille terveelliset ja turvalliset olosuhteet kasvuun ja oppimiseen. Ravitsemuspalvelut puolestaan varmistavat monipuoliset ruokapalvelut.

Elinympäristön viihtyisyyttä lisäävät toimiva jätehuolto ja kunnallistekniikka sekä puuttuminen ympäristön turmelemiseen. Kaavoituksella ja tonttitarjonnalla on mahdollista vaikuttaa lapsiperheiden vetovoimaan. Vuonna 2024 otettiin käyttöön määräaikainen Raksaraha, minkä toivotaan olevan rakentamisen kannustimena myös lapsiperheille. Raksaraha on käytössä toukokuun 2027 loppuun saakka.

Liikenneturvallisuuteen tulee kiinnittää huomiota, koska kylän läpi kulkee vilkasliikenteinen seututie. Kevyen liikenteen väylien talvikunnossapidolla edistetään monipuolista liikkumista sekä pyritään ehkäisemään liukastumisonnettomuuksia. Valaistuksella puolestaan voidaan vaikuttaa turvalliseen liikkumiseen ja kevyen liikenteen väylien tuntumaan on rakennettukin lisää valaistusta kunnan ja ELY-keskuksen yhteistyössä.

Toivakan kuntastrategiassa on nostettu esille Toivakan upea luonto, loistavat ulkoilu- ja liikuntamahdollisuudet sekä vireä kyläkoulu. Mainitaan myös, että Toivakassa parasta on turvallisuus, ulkoilu, luonto, Päijänne, hiljaisuus, yhteisöllisyys ja ystävälliset ihmiset. Hyvinvointia arjessa rakennetaan panostamalla kaikenikäisiin toivakkalaisiin.

4.4.1 Ravitsemuspalvelut

Toivakkalaiset lapset saavat varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen puitteissa päivittäiset ateriat noudattaen valtion ravitsemusneuvottelukunnan julkaisemia ruokasuosituksia. Kouluissa kaikille oppilaille tarjotaan päivittäin maksuton välipala, lisäksi sitä voi koulukeskuksella täydentää ostettavalla välipalalla. Ruokapalvelut järjestävät erilaisia teemapäiviä joustavasti, osallistaen lapsia ja nuoria yhdessä tekemiseen ja suunnitteluun. Näistä esimerkkeinä toiveruokapäivät, eri juhlapyhät (ruokasalin koristelu jne.), retket ym. Ruokailevien asiakkaiden toiveita kuunnellaan päivittäin ja voimme reagoida niihin nopeasti muutaman päivän viiveellä. Järjestämme asiakaspalautekyselyn vähintään kerran vuodessa ja tämän pohjalta laadimme mahdolliset muutokset ruokalistoihin. Myös jatkuva, päivittäinen palautteen anto ja niihin reagoiminen on kaikissa toimipisteissä mahdollista.

Toivakan varhaiskasvatuksen ja ruokapalveluiden yhteistyötä kehitetään tulevien vuosien aikana. Viralliset valtion ravitsemusneuvottelukunnan suositukset ovat toiminnan suunnittelun lähtökohta. Yhteistyössä arvioidaan ja kehitetään ruokakasvatusta ja toimintatapojamme ja otamme käyttöön muita täydentäviä ohjeistuksia.

Käytössämme on varhaiskasvatuksessa mm. Sapere-menetelmä eli aistilähtöinen ruokakasvatus, missä tutustutaan ruokaan kaikilla aisteilla ja herätellään uteliaisuutta ruokaa kohtaan mm. osallistumalla säännöllisesti välipalan valmistukseen lasten kanssa (hedelmien ja vihan-

nesten pilkkominen). Ruokakasvatuksen arvioinnissa ja kehittämisessä hyödynnetään Ruokakasvatusyhdistys Ruukun, Itä-Suomen yliopiston ja Sydänliiton hankeyhteistyössä (v.2022) luoman materiaalin avulla. (Ruokakasvatus - mitä se on? - Ruokakasvatusyhdistys Ruukku ry) Ruokakasvatuksella tuetaan lapsen myönteisen ja tasapainoisen suhteen luomista itseensä ja ruokaan.

4.5 Työllisyyspalvelut nuorille

Vuoden 2025 alusta työllisyysuudistuksen myötä alle 29-vuotiaiden työllisyyspalveluita on tarjonnut Eteläisen Keski-Suomen työllisyysalue. Toivakan kunta kuuluu Eteläisen Keski-Suomen työllisyysalueeseen yhdessä 7 muun kunnan kanssa. Vastuukuntana toimii Jämsän kaupunki. Työllisyysuudistuksen tavoitteena on ollut tarjota lähipalveluita sekä hyödyntää koko kunnan ekosysteemiä ja sen palveluita.

Työllisyysalue, hyvinvointialue ja Kela tuottavat yhdessä monialaista yhteispalvelua (TYM). Nuorten työllisyyspalvelut toteutetaan lähipalveluna kunnassa. Toivakan kunnan työllisyys- ja elinkeinosuunnittelija antaa matalan kynnyksen ohjausta ja neuvontaa työllisyyteen ja yrittäjyyteen liittyvissä asioissa.

Kunta työllistää nuoria kesätöihin eri palvelualeille, mm. ulko- ja puistoalueiden hoitoon, keittiö- ja siivoustöihin ja päiväkotiin.

Nuorisotyöttömyys on Toivakassa tilaston mukaan ollut korkea. Toisaalta nuorten määrä pienessä kunnassa voi muuttua suhteellisesti pienelläkin henkilömäärällä.

12th – Alle 25-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden osuus alle 25-vuotiaasta työvoimasta kk:n lopussa (1263) muuttujina Alue, Tiedot ja Kuukausi

	Alle 25-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden %-osuus alle 25-vuotiaasta työvoimasta (%)							
	2021M01	2021M12	2022M01	2022M12	2023M01	2023M12	2024M01	2024M12
Toivakka	24,2	27,3	17,6	20,6	11,5	11,5	...	22,0

12th – Alle 25-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden osuus alle 25-vuotiaasta työvoimasta kk:n lopussa (1263) muuttujina Alue, Tiedot ja Kuukausi

	Alle 25-v. työttömät työnhakijat (lkm.)							
	2021M01	2021M12	2022M01	2022M12	2023M01	2023M12	2024M01	2024M12
Toivakka	8	9	6	7	6	6	...	11

On tärkeää kuitenkin tukea nuoria osallisuuden näkökulmasta ja rakentaa palvelut nuorta tukien. Kunnan näkökulmasta toiselle asteelle opiskelemaan lähtevän nuoren työllistyminen omaan kuntaa ja/tai Toivakkaan asumaan sijoittuminen on tärkeää. Tulevaisuudessa tulisi

yhä enemmän rakentaa poikkihallinnollisia ja moniammatillisia yhteistyöverkostoja tukemaan nuorten tilannetta. Työllisyysalueen ja kuntien välistä yhteistyötä tulisikin vahvistaa myös nuorten osalta.

5 YHTEISTYÖKUMPPANIT

5.1 Yhdistykset ja yhteisöt

Toivakassa yhdistyksillä ja yhteisöillä on erittäin tärkeä rooli kuntalaisten hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämisessä. Ne luovat osallisuuden ja harrastamisen mahdollisuuksia. Yhteistyö eri toimijoiden välillä on vahvaa ja yhteisin resurssein kunnassa saadaan toteutettua monipuolista ja laadukasta toimintaa. Lapsille ja nuorille suunnattua toimintaa järjestää kunnassamme usea aktiivisesti toimiva yhdistys. Myös seurakunnat tarjoavat monipuolista toimintaa lapsille ja nuorille.

5.1.1 Toivakan-Joutsan 4H-yhdistys ry

4H-yhdistys on tehnyt Toivakassa laaja-alaista nuorisotyötä jo vuodesta 1941 lähtien.
4H- yhdistys tekee tiivistä yhteistyötä kunnan vapaa-aikatoimen, koulujen ja muiden yhdistysten kanssa.

4H-toimintaa ohjaavat arvot, jotka yhdistävät 4H-järjestöjä ympäri maailman: Head, Hands, Heart ja Health. Arvot ovat kaiken toiminnan perusta. Arvoihimme sisältyvät neljä H-kirjainta sisältävät ajatuksen lapsen ja nuoren ajattelun, taitojen ja tunne-elämän tasapainoisesta kehityksestä ja sitä kautta rakentuvasta hyvinvoinnista.

Head – Harkinta
Kehitän jatkuvasti omaa itsenäistä ajatteluani. Olen rehellinen ja oikeudenmukainen.
Hands – Harjaannus
Harjoittelen monipuolisesti erilaisia taitoja. Olen yritteliäs ja aktiivinen. Arvostan omaa ja toisten työtä.
Heart – Hyvyys
Kunnioitan ihmisiä ja luontoa. Pidän huolta itsestäni ja toisista ihmisistä. Suhtaudun yhdenvertaisesti ja vastuullisesti ympärilläni oleviin ihmisiin, ilmiöihin ja asioihin. Teen aktiivisesti yhteistyötä.
Health – Hyvinvointi
Huolehdin omasta ja toisten ihmisten hyvinvoinnista. Olen valmis konkreettisiin, hyviin tekoihin lähellä ja kaukana.

Toimintamenetelmämme on tekemällä oppiminen. 4H:ssa lapsi ja nuori saa tehdä ja oppia asioita aidoissa ympäristöissä itse toimien. 4H:ssa lapsi ja nuori saa turvallisen ja välittävän

harrastusympäristön, aikaa ja kasvua tukevia aikuisia.

Yrittäjyyskasvatuksella on ollut 4H:ssa tärkeä asema järjestön perustamisesta lähtien. 4H:lla on oma yrittäjyyskasvatuksen toimintamalli, joka tunnetaan nimellä Kolme askelta työelämään. Kolme askelta työelämään -malli kuvaa oppimisympäristöjä, joita 4H-toiminnassa on. 4H-toiminnassa lapset ja nuoret saavat monipuolisia yrittäjämäisiä valmiuksia.

Kasvatuslupauksessamme lupaamme tukea lasten ja nuorten kasvua aktiivisiksi, vastuullisiksi ja yritteliäiksi. Kannustamme kestävään elämäntapaan, työelämään ja yrittäjyyteen.

Järjestettyä toimintaa:
- Viikoittain kokoontuvat lukuisat erilaiset kerhot eri puolilla kuntaa
- kouluyhteistyö
- 4H-yrittäjyys
- hanketoiminta
- tapahtumat
- retket

Kesäkaara -hanke toimii vuosina 2024-2026. Kesäkaara -toiminnalla lisätään varsinkin sivukylien lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksia, harrastuskokeiluja sekä liikunnallisuutta. Hankkeen kohderyhmä on pääasiassa 10-18 -vuotiaat lapset ja nuoret.

5.1.2 MLL Toivakan yhdistys ry

Yhdistyksen tavoitteena on lisätä toivakkalaisten lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia ja iloa arkeen sekä mahdollistaa sukupolvien kohtaaminen. Toiminta on pääsääntöisesti maksutonta. Jäsenmaksu kerätään aikuisjäseniltä. MLL Toivakan yhdistyksen toiminta on hyvin aktiivista ja se osallistuttaa kuntalaisia myös vapaaehtoistyön kautta. Yhdistyksen hallitukseen kuuluu puheenjohtaja ja kuusi hallituksenjäsentä sekä 1-5 varajäsentä. Yli 15-vuotias voi kuulua nuorisojäsenenä hallitukseen.

Viikoittaisia toimintoja ovat

- Perhekahvila maanantaisin klo 9.30-11.30 Vakkarilla. Tarjolla maksuton aamupala.
- Kaiken ikäisille avoimet Olkkari-illat keskiviikkoisin yhteistyössä ev.lut.srk:n kanssa klo 17.30-19.20 Seurakuntakoti Majakassa. Tarjolla maksuton iltapala.

Kuukausittain olevia toimintoja ovat

- Peuhapäivät alle kouluikäisille lapsille perheineen lauantaisin klo 10-11.30 Koulukeskuksen liikuntasalissa.
- Mahdollisesti myös Tacotiistait 4.-6. -luokkalaisille.

Lisäksi järjestämme perheiden tapahtumia, virkistymistapahtumia, nuorten tapahtumia/retkiä sekä osallistumme aktiivisesti yhteistyöhön kunnan sekä muiden järjestöjen tapahtumiin. Tarpeen mukaan yhdistys ottaa kantaa tai/ja tekee aloitteita kunnan päätöksentekoon asioista, mitkä koskevat toivakkalaisia lapsia, nuoria ja perheitä. Yhdistys tukee myös valtakunnallisen keräyksen kautta ruokalahjakortein toivakkalaisia vähävaraisia lapsiperheitä sekä järjestää joulun alla yhteistyössä hyvinvointialueen ja kunnan kanssa Joululahjapuu- keräyksen lapsille. Yhdistys on myös tarpeen mukaan mahdollistamassa hankerahoituksien avulla Toivakan kunnan asukkaiden asuinviihtyisyyden ja harrastemahdollisuuksien kehittämistä.

5.1.3 Jyväskylän evankelis-luterilainen seurakunta, Toivakan lähikirkkoalue

Seurakunta tarjoaa monenlaista toimintaa kaikenikäisille. Alle kouluikäisille on esim. päiväkerho, perhekerho ja tapahtumia. Kouluikäisille on tapahtumia, leirejä ja Olkkari-illat. Nuorille nuortenillat, retket, tapahtumat ja rippikoulu. Teemme paljon yhteistyötä kunnan sekä toivakkalaisten järjestöjen kanssa. Yhteistyöllä saadaan paljon aikaan yhteiseksi hyväksi. Toivakassa on ollut saatavilla myös Pikkuhelppi lastenhoitoapua seurakunnan kautta.

Kasvatuksen perusajatus:

Kasvatus on ihmisen näkemistä ja kohtaamista arvokkaana, Jumalan kuvaksi luotuna, juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella on oikeus kehittyä, kokea oppimisen iloa ja saada kasvuunsa tukea sekä kasvaa omana itsenään. Jokaisella on oikeus osallistua, tehdä ja olla yhdessä sekä tutkia ja ihmetellä Jumalan luomaa maailmaa.

Partiolippukunta Toivakan Lepinkäiset ry

Partiotoimintaa kaikenikäisille, maailman suurin nuorisoliike. Toimintaan kuuluu viikkotoiminta, retket ja leirit sekä erilaiset tapahtumat. Toimintaa järjestetään ikäkausittain nousujohteisesti. Partiolainen oppii tekemällä, kunnioittaa luontoa ja halutessaan jatkaa omalla koulutuspolullaan nuorempien ohjaamiseen.

Toivakassa toimii myös perhepartio, alle kouluikäisten perheille suunnattu toiminta.

Partion tavoitteena on kasvattaa persoonallisuudeltaan ja elämäntavoiltaan tasapainoisia, vastuuntuntoisia, aktiivisia sekä itsenäisesti ajattelevia paikallisen, kansallisen ja kansainvälisen yhteisön jäseniä. Partion tavoitteet ja päämäärät pyritään saavuttamaan monipuolisen tekemisen kautta. Kaiken ytimessä on yhdessä tekeminen ja oppiminen.

Partiotoiminnan ydin on partio-ohjelma, joka perustuu partion arvoihin ja ihanteisiin. Partio-ohjelmaa toteutetaan partiomenetelmän avulla. Toiminnan pohja on sama ympäri maailman, mutta paikalliset lippukunnat toteuttavat toimintaa omannäköisesti.

5.1.4 Toivakan helluntaiseurakunta

Toivakassa toimii paikkakunnan kokoon nähden aktiivinen ja runsaslukuinen helluntaiseurakunta, joka tekee monipuolista työtä lasten, nuorten, sekä perheiden parissa.

Helluntaiseurakunta toimii kristillisestä arvopohjasta käsin ja pyrkii toiminnallaan edistämään lasten, nuorten, ja perheiden fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, henkistä, sekä hengellistä hyvinvointia.

Helluntaiseurakunta toimii yhteistyössä Toivakan kunnan, koulujen, sekä muiden toimijoiden kanssa, ja on siten mukana vaikuttamassa lasten, nuorten, ja perheiden kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin.

Järjestettyä toimintaa:
• Pyhäkoulut (5-12 v.)
• Royal Rangers kerho (1-9 lk + isoset)
• Lasten ja nuorten leirit (1-9 lk + isoset)
• FNCjr lasten tapahtumat (1-6 lk)
• Live Nuortenillat (alk. 7 lk)
• FNC Nuorten Kristillinen Kahvila (alk.7 lk)
• Nuorten retket
• Perheen vanhempien pienryhmät
• Perhekirkot
• Perhetapahtumat

5.1.5 Toivakan Rivakka ry

Yli 100 vuotta urheilua ja liikuntaa toivakkalaisten hyväksi. Haluamme ylläpitää liikunnan iloa sekä tarjota monipuolisia mahdollisuuksia liikunnan harrastamiseen.

Lapsille, nuorille sekä koko perheelle on tarjolla monia lajeja harrastamiseen ja kilpailemiseen. Järjestämme tapahtumia, lajikokeiluja, ohjausta ja kilpailutoimintaa.

Toimintamme perustana ovat seuraavat arvot:

- Positiivisuus: harrastamme hyvällä mielellä, harrastajien omalla tasolla.
- Avoimuus: kaikki voivat tulla mukaan toimintaan
- Monipuolisuus: mahdollistamme erilaisten lajien kokeilemisen ja harrastamisen.
- Saavutettavuus: toiminta on ilmaista tai osallistumismaksut ovat kohtuullisia, jotta kaikilla on mahdollista tulla mukaan.
- Yhteisöllisyys: olemme mukana paikallisessa toiminnassa tekemässä yhdessä asukkaiden näköistä Toivakkaa.

5.1.6 Toivakan Ruiskuveikot ry, nuoriso-osasto

Palokunnan nuoriso-osasto on toiminut Toivakassa jo yli 30-vuotta. Nuoriso-osaston tärkein tehtävä on saada lasten/nuorten varttuessa uusia henkilöitä Sopimuspalokunnan hälytysosastoon, johon pääsee liittymään 18-vuotiaana. Kokoonnumme maanantaisin 16.30–18.00 Toivakan paloasemalla elokuun puolestavälistä toukokuun loppuun asti. Harjoitusohjelman mukaan vaihtuva ohjelma pitää sisällään palokunnan kalustoon tutustumista, hätäensiapua, tieliikenneonnettomuudessa toimimista, ensivastetoimintaa, pintapelastusta yms. Tutustumme nuorten kanssa aivan kaikkeen mitä Toivakan hälytysosasto voi joutua tehtävillä tekemään. Käymme myös tutustumassa Jyväskylän vakiasemien toimintaan ja kalustoon. Useamman vuoden mukana olleille on mahdollisuus osallistua palokunta-aiheisille leireille sekä kilpailuihin.

Nuoriso-osastoon voi liittyä kuka tahansa 13-vuotta täyttänyt nuori, kunhan ryhmässä on tilaa. Mieluiten syksyllä, kun uusi kausi alkaa on paras astua mukaan. Toiminta on täysin maksutonta. Joka kauden alussa käymme tärkeimmät säännöt läpi. Puhumme nuorten kanssa palokunnan periaatteista ja toimintatavoista. Meillä on kiusaamiseen täysin nolla toleranssi.

Nuorille toiminnasta on valtavasti hyötyä, vaikka ei koskaan hälytysrinkiin asti olisikaan toiminnassa mukana. Hätäensiapu sekä onnettomuuspaikalla toimiminen on isoja asioita. Myös toimiminen eri työkalujen / laitteiden kanssa. Yleiset hyvät käytöstavat ovat meidän toiminnassa myös iso asia, jota nuorilta velvoitamme.

5.1.7 Lions Club Toivakan toiminta lasten ja nuorten hyväksi

Lions Club Toivakka tukee lapsia ja nuoria monipuolisella toiminnalla, joka sisältää sekä välittömiä että välillisiä toimenpiteitä.

Välittömään toimintaan kuuluu esimerkiksi stipendejä, harrastustoiminnan tukemista sekä tapahtumien järjestämistä nuorten hyväksi.

Välillisesti klubi edistää lasten ja nuorten hyvinvointia tukemalla kouluja, tarjoamalla yhteisöllisiä toimintamahdollisuuksia ja osallistumalla paikallisiin projekteihin, joiden tavoitteena on luoda turvallinen ja kannustava kasvuympäristö.

Välittömät toimenpiteet

- Rahankeräys lasten ja nuorten hyväksi (Toivakan ja Leivonmäen alueella).
- Pullopanttikuittien keräys (K-Market Perälän ja Toivakan Salen palautusautomaatit).
- Markkinahuutokauppa ja kirppistapahtumat, joiden tuotot ohjataan lasten ja nuorten projekteihin.
- Miesten Ilta -tapahtumat, joiden tuottoja käytetään mm. nuorisotyön tukemiseen.
- Leijonapuiston rakentaminen Rutalahteen lasten ja nuorten virkistys- ja leikkipaikaksi.
- Leikkikentän kalusteiden siirto ja talkootyöt (esim. Haukkalan koulun pihalta Rutalahteen).

Välilliset toimenpiteet

- Yhteisöllisten tapahtumien tukeminen, jotka vahvistavat nuorten osallistumismahdollisuuksia.
- Varojen kanavointi lasten ja nuorten toimintaa tukeville yhdistyksille ja seuroille.
- Yhteistyö koulujen ja paikallisyhteisöjen kanssa.

5.2 Puulan seutuopiston kurssit, taidekoulu ja musiikkikoulu

Puulan Seutuopisto tarjoaa lapsille ja nuorille etenkin taiteen perusopetusta, mutta myös muita kursseja ja harrastusmahdollisuuksia. Taiteen perusopetusta järjestetään taidekoulun ja musiikkikoulun yhteydessä. Taiteen perusopetus on lakisääteistä ja tavoitteellista koulun ulkopuolista taideopetusta. Taiteen perusopetusta koskeva lainsäädäntö on muutostyön alla, ja uusi laki taiteen perusopetuksesta astuu voimaan 1.1.2027.

Taidekoulun opetus etenee taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän mukaan ja oppisisällöt nivoutuvat käsityön ja kuvataiteen ympärille. Käsityöpainotteinen taidekoulu on lasten ja nuorten oma taiteen perusopetuksen opiskelupaikka, jossa opitaan visuaalista ilmaisua ja muotoilua. Taidekoulu tarjoaa mahdollisuuden tutkia maailmaa taiteen ja käsitöiden keinoin, uusia asioita kokeillen ja ilmaista itseään turvallisessa ympäristössä. Taidekoulussa opiskelun voi aloittaa 7-vuotiaana ja opinnoista voi saada päättötodistuksen, mikä vaatii pitkäaikaista sitoutumista opintoihin. Lukuvuonna 2024-2025 Toivakan lasten ja nuorten taidekoulussa opiskeli 20 opiskelijaa. Ennen taidekoulun opintoja on mahdollista osallistua varhaisiän opintoihin (5-6 -vuotiaat) ja näin tutustua etukäteen taidekoulun tarjontaan.

Musiikkikoulu vastaa taiteen perusopetuksen musiikin oppisisältöjen opettamisesta. Musiikkikoulun opetus on Suomen Musiikkioppilaitosten Liiton vaatimusten mukaista. Musiikkikoulun toimintaan kuuluu yksilöopetusta eri soittimissa, musiikinteorian, säveltapailun ja yleisen musiikkitiedon opetusta sekä yhteissoittoa. Tavoitteena on pitkäjänteinen musiikin tekemisen iloa ja luovuutta korostava koulutus. Opiskelu musiikkikoulussa tukee vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja oppilaan aktiivista roolia oppimisessa. Tämän lisäksi Puulan seutuopiston musiikkileikkikoulu eli Muskari tarjoaa musiikin opetusta 1–6-vuotiaille. Myös useimmat Puulan seutuopiston muut musiikin kurssit sopivat lapsille ja nuorille. Lukuvuonna 2024-2025 Toivakassa osallistui 7 lasta ja nuorta musiikin kursseille ja Muskariin osallistui 22 lasta.

Liikunnan tarjonta on toistaiseksi ollut melko vähäistä. Lukuvuoden 2024-2025 aikana lapsille ja nuorille on kuitenkin tarjottu useaa eri liikunnan muotoa vaihtelevin tuloksin. Eri lajien tarjonta jatkuu tulevina lukuvuosina ja tavoitteena on löytää lapsia ja nuoria kiinnostavia liikunnan muotoja. Kurssitarjonnassa on sekä lukuvuoden kestäviä kursseja että lyhytkursseja. Esimerkiksi kesällä 2025 on tarjolla parkour-, tanssi- ja yleisurheiluun liittyviä lyhytkursseja.

Uusi toivakkalaisille lapsille ja nuorille kesällä 2025 kohdistettu kurssi oli jo muissa seutuopiston kunnissa suosittu lapsille kirjoituskurssi. Kirjoittaminen mahdollistaa omien ajatusten jäsentämistä ja tarinankerrontaa.

Lähivuosina seutuopisto tulee myös kokeilemaan kursseja, joihin voivat osallistua lapset ja heidän huoltajansa. Musiikissa näin jo osittain tapahtuu ja kesällä 2025 oli tarjolla runsaasti osallistujia kerännyt yleisurheilukurssi koko perheelle. Tällä tavoittelemme yhteistä aikaa koko perheelle, jossa toiminnan järjestää perheen ulkopuolinen taho. Tällöin joko koko perhe tai osa perheestä voi heittäytyä ohjattuun harrastamiseen yhdessä.

Seutuopiston nykyinen tarjonta käsityön, kuvataiteen, musiikin, liikunnan ja orastavan sana-

taiteen parissa tuottavat Toivakan lapsille ja nuorille monipuolisen repertuaarin eri harrastusten harjoittamiseen. Ne tukevat lasten ja nuorten mielen hyvinvoinnin edistämistä ja liikunnan kurssit toteutuessaan liikunnallisen elämäntavan edistämistä. Kurssit edistävät lasten ja nuorten osallisuutta ja tuottavat tilan ja paikan kuulluksi tulemiselle, etenkin taiteen perusopetuksen parissa.

5.3 Toivakan yritykset

Yrittäjät ovat merkittäviä taustavaikuttajia lasten ja nuorten hyvinvoinnissa. Yrittäjät ovat lahjoittaneet mm. stipendejä ja erilaisia oppilaiden turvallisuutta lisääviä välineitä esim. pyöräilykypärät kaikille kunnan ekaluokkalaisille.

Toivakkalaiset yritykset ovat olleet mukana erilaisissa lasten ja nuorten hyvinvointia lisäävissä tapahtumissa taustatukijoina tai konkreettisina tapahtumajärjestäjinä. Samoin yrittäjien edunvalvontayhdistys Toivakan yrittäjät ry on merkittävä yhteistyökumppani kunnalle. Toivakan alueen yrittäjät tarjoavat mahdollisuuksiensa mukaan kesätyöpaikkoja nuorille. Osa yrityksistä on ollut mukana 4H-yhdistyksen nuorten kesätyökampanjassa.

6 KESKI-SUOMEN HYVINVOINTIALUEEN PALVELUT

Vuoden 2023 alusta sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisvastuu on siirtynyt kunnilta hyvinvointialueille. Keski-Suomen hyvinvointialue (Hyvaks) tuottaa toivakkalaisille nämä palvelut. Keski-Suomen hyvinvointialue ja Toivakan kunta tekevät yhteistyötä kuntalaisten hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi.

Keski-Suomen hyvinvointialueella on oma lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmansa ja se kulkee käsi kädessä kuntien hyvinvointisuunnitelmien kanssa. Hyvaksin alueellisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman löydät täältä.

6.1 Toivakan terveysasema

Toivakan terveysasema on auki maanantaisin, tiistaisin ja torstaisin klo 8–16. Terveysaseman asiointipiste, jolla tehdään mm. hoidon tarpeen arviointia, on avoinna maanantaisin, tiistaisin ja torstaisin klo 8–10. Kesästä 2025 lähtien lääkäripalvelua tarjoaa yrittäjäpohjainen omalääkäri. Palvelua pilotoidaan Toivakassa.

Kelan etuuskyselyt, Kelan hakemusasiat ja muut tukipalvelukyselyt ym. hoituvat palveluohjaajan kautta.

Näytteenotto toimii Toivakassa yhtenä päivänä. Apuvälineitä on saatavilla samoin yhtenä päivänä viikossa.

Toivakan terveysasema | Keski-Suomen hyvinvointialue (hyvaks.fi)

6.2 Lasten, nuorten ja perheiden palvelut

Keski-Suomen hyvinvointialueen palvelut nuorille löydät täältä Nuorten ja opiskelijoiden palvelut | Keski-Suomen hyvinvointialue

Lapsia ja lapsiperheitä koskevat palvelut löydät täältä Perheiden palvelut | Keski-Suomen hyvinvointialue (hyvaks.fi)

Lastensuojelun palvelut järjestää Keski-Suomen hyvinvointialue ja ne löydät täältä Lastensuojelu | Keski-Suomen hyvinvointialue (hyvaks.fi)

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelulain (417/2007) 3 a § mukaan kunta ja hyvinvointialue järjestävät lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. (8.7.2022/610)

Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoidossa ja sotepalveluissa, esim. äitiys- ja lastenneuvolassa.

Toivakassa on käytetty v. 2024 lastensuojelun palveluita seuraavan taulukon mukaisesti.

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2024
0 - 17-vuotiaat lapset, joista on tehty lastensuojeluilmoitus, % vastaavan ikäisestä väestöstä (THL) info ind. 1086	Toivakka	yhteensä	6,3
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0 - 17-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä (THL) info ind. 191			1,6
Lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 0 - 17-vuotiaat vuoden aikana, % vastaavan ikäisestä väestöstä (THL) info ind. 1245			1,9
Perheitä lapsiperhepalvelujen perhetyössä, % lapsiperheistä info ind. 3518			3,4
Perheitä lastensuojelun tehostetussa perhetyössä, % lapsiperheistä info ind. 3516			0,0

6.3 Toivakan perhekeskus

PERHEKESKUS
Mukana elämässä.

Toivakassa fyysisenä perhekeskuksena toimii nuorisotilana tunnettu Vakkari. Toivakan perhekeskustoiminta on verkostomaista yhteistyötä eri lapsiperhetoimijoiden kanssa. Perhekeskuksen tavoitteena on tarjota lapsiperheille matalan kynnyksen tukea, toimintaa, kohtaamisia ja palveluja maksuttomasti. Perhekeskuksella on keskeinen tehtävä esimerkiksi vanhemmuuden tukemisessa, vertaistuen mahdollistajana ja yhteisöllisyyden vahvistajana. Perhekeskuksen palveluja tarjotaan myös etäyhteyksin sekä verkkopalveluina sähköisen perhekeskuksen kautta. Palveluita ja toimintaa tarjoavat ja järjestävät hyvinvointialueen, kunnan, seurakuntien ja eri järjestöjen toimijat. Osa perhekeskuksen toiminnasta on avointa, eikä edellytä ennakkoilmoittautumista, mutta osaan palveluista ja toiminnasta tulee varata aika etukäteen.

Vanhemman/vanhempien rooli on yksi tärkein tekijä lasten ja nuorten hyvinvoinnista puhuttaessa. Alle 18-vuotiaiden lasten ja nuorten vanhemmille on tarjolla perhekeskuksen tukipy-

säkki, josta saa tukea ja ohjausta arjen sujuvoittamiseksi. Palvelu on maksutonta ja saatavilla koko Keski-Suomen hyvinvointialueella. Palvelua on saatavilla fyysisesti omalla paikkakunnalla tai etäyhteydellä.

Lisätietoja Keski-Suomen hyvinvointialueen perhekeskustoiminnasta löytyy heidän sivuillaan.

Toivakan perhekeskustoimintaa on kehitetty kunnassa jo ennen hyvinvointialueelle siirtymistä. Kehittämistyön jatkoa käynnisteltiin keväällä 2024 yhteistyössä hyvinvointialueen perhekeskuskoordinaattorin kanssa. Toiminta muovautuu ja vakiintuu tulevina vuosina.

6.3.1 Kunnan Perhevakka, Vekaravakka ja Nuorisovakka

Perhekeskustoiminnan ohjausryhmänä Toivakassa on kunnan hyvinvointityöryhmä, jonka alla toimii Perhevakka jakautuen Nuorisovakkaan ja Vekaravakkaan. Ryhmät ovat monitoimijaisia ja kokoontuvat säännöllisesti. Nuorisovakan ja Vekaravakan vetäjät kuuluvat hyvinvointityöryhmään, joten tiedonkulku eri ryhmien välillä on sujuvaa.

Toivakan perhevakka sekä nuoriso- ja vekaravakka on perustettu vuonna 2019 kokoamaan yhteen Toivakan lapsi- ja perhepalvelut. Ideana on ollut perhekeskusmallin mukaisesti tarjota varhaista tukea, ohjausta, toimintaa ja yhteisöllisyyttä lapsille, nuorille ja perheille yhteistyöverkoston voimin. Tavoitteena on ollut vahvistaa lapsiperheiden voimavaroja, hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä sekä tarjota matalan kynnyksen yhteydenottoväylä perheille.

Keski-Suomen hyvinvointialueiden aloitettua toimintansa vuoden 2023 alusta, perhekeskustoiminnan kehittäminen on toteutunut hyvinvointialueen ja kunnan tiiviinä yhteistyönä.

Toivakan Perhevakan koollekutsujina ja puheenjohtajina toimivat yhteistyössä hyvinvointialueen perhekeskuskoordinaattori ja kunnan hyvinvointisuunnittelija, Nuorisovakan puheenjohtajana nuoriso- ja vapaa-aikasuunnittelija ja Vekaravakan puheenjohtajana päiväkodin johtaja.

Perhevakka on laaja monitoimijainen yhteistyöverkosto, johon kuuluu kunnan, hyvinvointialueen ja kolmannen sektorin keskeisiä lapsi-, nuoriso- ja lapsiperhetoimijoita. Perhevakka tarjoaa yhteisen alustan sivistys-, sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä kolmannen sektorin kohtaamiselle lasten, nuorten ja lapsiperheiden asioissa. Perhevakkaan on kutsuttu myös kaikki kunnan hyvinvointityöryhmän edustajat.

Perhevakan rooli perhekeskustoiminnassa on tukea, ohjata ja seurata lapsiperhepalveluiden ja toimintojen toteutumista, seurata arjen ilmiöitä ja pyrkiä vastaamaan perheiden tarpeisiin monitoimijaisesti yhteistyöllä.

Hyvinvointialueen perhekeskuskoordinaattori ja hyvinvointisuunnittelija kokoavat ja suunnittelevat yhdessä perhevakan toimintaa. Perhevakka kokoontuu noin neljä kertaa vuodessa. Perhe-, Nuoriso- ja Vekaravakoilla on kiinteät yhteydet Toivakan kunnan hyvinvointityöryhmään, johon viedään toimijaverkostosta nousseita asioita ja ilmiöitä ja vastavuoroisesti hyvinvointityöryhmä tuo käsiteltäviä asioita monitoimijaiseen Perhevakkaverkostoon.

Nuorisovakka on Nuorisolain (1285/2016) 9 §:n mukainen monialaisen yhteistyön työryhmä, jonka kohteena ovat kaikki kunnassa asuvat nuoret. Nuorilla tarkoitetaan nuorisolain mukaisesti alle 29-vuotiaita henkilöitä. Työryhmä toimii vuorovaikutuksessa nuorisoalan järjestöjen, seurakuntien ja muiden nuorten palveluja tuottavien yhteisöjen kanssa. Verkosto ei käsittele yksittäistä nuorta koskevia asioita. Nuorisovakalla ei ole muutoksenhakukelpoista päätöksentekomahdollisuutta.

Nuorisovakan tehtävänä on:

1) koota tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista sekä arvioida niiden pohjalta nuorten tilannetta paikallisen päätöksenteon ja suunnitelmien tueksi;

2) edistää nuorille suunnattujen palvelujen yhteensovittamista, yhteisiä menettelytapoja nuoren palveluihin ohjaamisessa sekä tiedonvaihdon sujuvuutta;

3) edistää yhteistyötä nuorisotoiminnan toteutumiseksi.

Nuorisovakan kokoonpano:

Nuoriso- ja vapaa-aikasuunnittelija, puheenjohtaja, Toivakan kunta
Hyvinvointisuunnittelija, Toivakan kunta
NEPSY-kasvatusohjaaja, Toivakan koulukeskus, Toivakan kunta
Apulaisjohtaja ja opinto-ohjaaja, Toivakan koulukeskus, Toivakan kunta
Nuorisotyöntekijä, Toivakan kunta
Nuorisotyöntekijä, Toivakan helluntaiseurakunta
Nuorisotyönohjaaja, Toivakan seurakunta
Toiminnanjohtaja, Toivakan-Joutsan 4H-yhdistys
Vanhempi konstaapeli, Joutsan poliisi
Koulukuraattori, Keski-Suomen hyvinvointialue

Vekaravakka on monialaisen yhteistyön työryhmä, jonka kohteena ovat kaikki toivakkalaiset alle kouluikäiset lapset ja heidän perheensä. Työryhmä toimii vuorovaikutuksessa toivakkalaisten järjestöjen, seurakuntien ja muiden perhepalveluita tuottavien yhteistyötahojen kanssa. Vekaravakassa ei käsitellä yksittäisiä lasta tai perhettä koskevia asioita, vaan paneudutaan ilmiöihin ja toivakkalaisten lasten ja perheiden tarpeisiin ja hyvinvoinnin tukemiseen. Vekaravakalla ei ole muutoksenhakukelpoista päätöksentekomahdollisuutta.

Vekaravakan tehtävänä on:

1) koota tietoja perheiden kasvu- ja elinoloista sekä arvioida niiden pohjalta lasten ja perheiden tilannetta paikallisen päätöksenteon ja suunnitelmien tueksi;
2) edistää lapsille ja perheille suunnattujen palvelujen yhteensovittamista sekä varmistaa toimijoiden palveluverkoston tuntemus varhaisen tuen palveluista, jotta perheet osataan ohjata tuen piiriin
3) edistää yhteistyötä toimijoiden välillä, niin että Toivakassa pystytään vastaamaan perheiden tarpeisiin

Vekaravakan kokoonpano:

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja, puheenjohtaja, Toivakan kunta
Esikouluopettaja, Toivakan kunta
Lapsi- ja perhetyöntekijä, Jyväskylän seurakunta/Toivakan lähikirkkoalue
Lapsi- perhetyön vapaaehtoinen, Toivakan helluntaiseurakunta
Perhekahvilavastaava, MLL Toivakan yhdistys
Neuvolan terveydenhoitaja, Keski-Suomen hyvinvointialue
Toimintaterapeutti, Keski-Suomen hyvinvointialue
Puheterapeutti, Keski-Suomen hyvinvointialue
Perhetyöntekijä, Keski-Suomen hyvinvointialue

Nuorisovakka kokoontuu kerran lukukaudessa eli kaksi kertaa lukuvuodessa sekä tarvittaessa kesällä syksyn valmistelua varten eritoten silloin, jos nuorisotyössä tai sen organisoitumisessa on tapahtumassa muutoksia. Koollekutsujana toimii nuoriso- ja vapaa-aikasuunnittelija. Vekaravakka kokoontuu kaksi kertaa lukukaudessa eli neljä kertaa lukuvuodessa sekä aina tarvittaessa. Vekaravakan koollekutsujana toimii varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Sekä Nuoriso- että Vekaravakkaan kutsutaan tarvittaessa ulkopuolisia asiantuntijoita.

7 SUUNNITELMAN TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

Kuten jo tämän suunnitelman alkulehdillä todettiin, tämä suunnitelma pohjautuu vuonna 2024 laaditulle Toivakan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmalle. Tuolloin suunnitelma laadittiin keväälle 2025 asti silmällä pitäen valtuustokauden vaihtumista. Koska suunnitelman ajanjakso oli verrattain lyhyt, vallitsevaan tietoon ja kokemuksiin peilaten, nostamme edelleen esille samat painopistealueet lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseksi Toivakassa vuosina 2025-2029. Koemme, että ne ovat edelleen yhtä ajankohtaisia kuin viime vuonna ja niiden eteen on vielä paljon tehtävää. Nämä ovat edelleen kiistatta yhteisen näkemyksen sekä kouluterveyskyselyn mutta myös muuta kautta hankitun tiedon valossa esille nousevat painopisteet

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisen tavoitteet ovat:

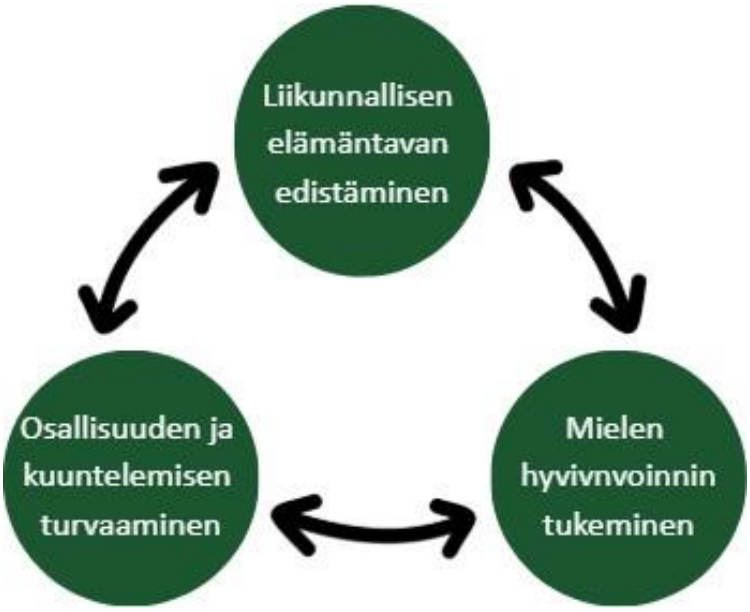

Painopisteet huomioimalla niin arjessa kuin päätöksenteossakin, pyritään rakentamaan Toivakasta lapsille ja nuorille turvallinen, yhteisöllinen ja hyvinvointia luova kasvuympäristö. Seuraavan nelivuotiskauden aikana nämä valitut tavoitteet konkretisoituvat niin arjessa kuin päätöksenteossa.

Suunnitelmassa tarkastellaan näitä valittuja painopisteitä eri-ikäisten lasten ja nuorten näkökulmasta jakaen heidät alle kouluikäisiin, esi- ja perusopetusikäisiin sekä nuoriin ja nuoriin aikuisiin ja muodostettu näin kohderyhmään kohdentuvia toimenpiteitä.

Toivakan Perhevakka, Nuorisovakka ja Vekaravakka tarkastelevat säännöllisesti palavereissaan em. kolmen tavoitteen toteutumista ja huomioivat asioiden käsittelyssä nämä tavoitteet. Myös hyvinvointityöryhmä seuraa suunnitelman tavoitteiden toteutumista.

LIIKUNNALLISEN ELÄMÄNTAVAN EDISTÄMINEN

Toimenpiteet alle kouluikäiset

- Liikkuva varhaiskasvatus –toimintamallin käyttöönotolla syksystä 2025 lähtien edistetään lasten liikkumista varhaiskasvatuksen arjessa ja kehitetään henkilöstön osaamista. Liikkuva varhaiskasvatus tarjoaa työkaluja, hyviä käytäntöjä ja tutkittua tietoa liikunnan lisäämiseksi. Toimintamalli vakiintuu valtuustokaudella osaksi vakan arkea.

- Varhaiskasvatuksessa on perustettu elokuussa 2025 liikuntatyöryhmä, jonka toimintatapoja vakiinnutetaan valtuustokauden aikana.
- Arkiliikunta on keskeinen osa varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelmaa. Päivittäisessä ulkoilussa kiinnitetään huomiota lasten monipuoliseen liikuttamiseen.
- Varhaiskasvatuksessa hyödynnetään lähiluontoa ja erilaisia maastoympäristöjä liikkumiseen ja tehdään retkiä.
- Vasu –keskustelussa nostetaan esiin perheiden kanssa liikunnan merkitys. Vanhempia motivoidaan lasten liikuttamiseen.
- Varhaiskasvatuksen arjessa kiinnitetään erityistä huomiota passiivisiin lapsiin aktivoiden heitä liikkumaan.
- Kiinnitetään huomiota leikki- ja liikuntapaikkojen kehittämiseen, niin, että ne ovat turvallisia ja kannustavat lapsia ja perheitä liikkumaan. Tässä seuraamme jatkuvasti erilaisten hankkeiden tarjoamia mahdollisuuksia.
- Kunta kehittää yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa alle kouluikäisten ohjattua liikuntaa ja perheliikuntamahdollisuuksia. Pohjalla on tieto siitä, että jo varhaislapsuudessa luodaan pohja läpi elämän kantavalle liikunnalliselle elämäntavalle. Puulan seutuopisto tarjoaa tulevaisuudessa yhä enemmän koko perheille suunnattuja liikunnallisia kursseja.

Toimenpiteet esi- ja perusopetusikäiset:

- Suomi liikkeelle-ohjelman mukaisesti Move!- polun kehittäminen rakentuu osaksi kouluarkea. Liikuntaneuvontaa tarjotaan uutena palveluna syksystä 2025 lähtien hankerahoituksen turvin perusopetusikäisille ja omakustanteisesti myös kaikille ikäryhmille. Otetaan oppia ensimmäisen vuoden hankekokemuksista ja muokataan valtuustokaudella liikuntaneuvonta palveluna omista tarpeistamme käsin tukemaan oppilaiden liikkumista. Osallistutaan hankkeisiin, jotka liittyvät tähän.
- Liikkuva koulu –toimintamalli näkyvästi käyttöön esi- ja perusopetuksessa syksystä 2025 lähtien. Toimintamallilla lisätään kouluarkeen liikuntaa ja kehitetään osaamista, erityisesti oppilaiden vertaisohjaajuutta. Välitunneille lisätään liikettä ja oppitunneille otetaan liikkuminen osaksi opetusta luovasti ja mahdollisuuksien mukaan. Kannustetaan toiminnoilla erityisesti vähän liikkuvia mukaan liikuntaan.
- Koulun omat kerhot ja Harrastamisen Suomen mallin kerhot liikuttavat lapsia ja nuoria yhä enemmän. Kerhojen sisältöä kehitetään liikuntaa lisäten ja toiveet kartoittaen.
- Lasten ja nuorten liikuntapaikkavuorot jatkuvat ilmaisina. Liikuntavuorojen myöntämisessä huomioidaan lasten ja nuorten tarpeet.
- Sovitaan mittari lasten ja nuorten vapaa-ajan liikunta-aktiivisuuden seurantaan. Seurannassa sovitaan yhteistyöstä lapsia ja nuoria liikuttavien tahojen kanssa.
- Kehitetään koulumatkaliikkumista liikenneturvallisuusasiat huomioiden.

Toimenpiteet nuoret ja nuoret aikuiset:

- Uutta kuntosalia on kaavailtu ja lähitulevaisuudessa asia ratkeaa. Nuoria kuullaan ja osallistetaan mahdollisen hankkeen edetessä.
- Liikuntaneuvontaa kohdennetaan etsivän nuorisotyön kautta sitä tarvitseville.
- Liikuntavuoroja järjestetään nuorille sekä omatoimiseen että ohjattuun liikuntaan.
- Nuorille viestitään aktiivisesti erilaisista liikuntamahdollisuuksista.

Kaikille ikäryhmille yhteisiä toimenpiteitä:

- Kaikille kuntalaisille iästä riippumatta pyritään jatkossakin turvaamaan toimivat ja laadukkaat olosuhteet liikkumiselle. Syksyllä 2025 valmistuvassa liikuntapaikkasuunnitelmassa kuvatuissa kehittämisen painopistealueissa on huomioitu lasten ja nuorten hyvinvointi.
- Kevyenliikenteenväylien talvikunnossapitoon kiinnitetään huomiota, sillä väylien heikko kunto talvella on aiheuttanut paljon palautetta ja luonut haasteita liikkumiselle. Tämä vaikuttaa myös koulumatkaliikkumisen valintoihin.
- Vahva yhteistyö eri toimijoiden kanssa liikunnallisten harrastusten turvaamiseksi. Puulan seutuopiston jatkaa eri liikuntalajien ja -muotojen tarjontaa ja kokeiluja tulevina lukuvuosina ja tavoitteena on löytää lapsia ja nuoria kiinnostavia liikunnan muotoja.
- Olemme mukana erilaisissa valtakunnallisissa ja alueellisissa kampanjoissa, joissa nostetaan liikunnan merkitys esille. Lisäämme näin tietoisuutta liikunnan merkityksestä ja kannustamme aktiiviseen liikkumiseen.

OSALLISUUDEN VAHVISTAMINEN JA KUULLUKSI TULEMISEN TURVAAMINEN

Toimenpiteet alle kouluikäiset:

- Alle kouluikäisille ja perheille kehitetään uusia harrastusmahdollisuuksia.
- Perheitä kuullaan ja heille kohdennetaan kyselyjä.
- Vanhempia motivoidaan ja tuetaan kannustamaan lasta/perhettä harrastustoiminnan pariin esim. vasu-keskustelun yhteydessä.
- Lapsille ja perheille järjestetään tapahtumia/kampanjoita heitä osallistaen yhteistyössä eri tahojen kanssa.
- Varhaiskasvatuksessa lapsia osallistetaan arjessa mm. ikätasoisesti kyselyin/haastatteluin ja heidän toiveensa ja tarpeensa otetaan huomioon.
- Terveydenhuolto ja varhaiskasvatus tekevät yhteistyötä ja perheitä tuetaan yhteistyössä.

Toimenpiteet esi- ja perusopetusikäiset:

- Nuorisotyötä kehitetään kokonaisuudeksi, jossa koulunuorisotyö, nuorisotilatyö ja etsivä nuorisotyö tekevät tiivistä yhteistyötä. Nuorisotyölle laaditaan toiminnan vuosikello ja lisätään suunnitelmallisuutta nuoria osallistaen.
- Tulevien vuosina kehitetään harrastustarjontaa Harrastamisen Suomen mallin puitteissa ja huomioidaan erityisesti yläkouluikäiset tässä ja kerätään tietoa siitä, millaisia harrastuksia Toivakassa toivotaan järjestettävän. Tiedonkeruussa tehdään yhteistyötä Puulan seutuopiston kanssa tietoa jakaen.
- Kehitetään harrastustoimintaa vahvassa yhteistyössä eri toimijoiden kesken, esimerkiksi yhdistykset, seurakunnat ja Puulan seutuopisto.
- Lapsille ja nuorille järjestetään heille suunnattuja tapahtumia heitä osallistaen.
- Toiminnassa nostetaan esille erilaisia lapsiin ja nuoriin liittyviä alueellisia ja valtakunnallisia kampanjoita ja teemoja.
- Nuorisovaltuuston toimintaa kehitetään yhä keskeisempään rooliin kunnan toimintakentässä. Nuorisovaltuustotyöskentelyä vahvistetaan kunnanvaltuuston kanssa syksystä 2025 lähtien kummitoiminnalla ja nuorisovaltuustoa osallistetaan ahkerammin osaksi kunnallista päätöksentekoa. Kaikkien nuorten osallisuutta pyritään vahvistamaan myös nuorisovaltuuston toimesta: nuva kerää tietoa nuorilta esim. kyselyin, järjestää tapahtumia ja viestii omasta toiminnastaan.
- Perusopetuksessa kutsutaan koulujen ja (mahdollisuuksien mukaan) sivistyksen johtoryhmään edustaja oppilaskunnan hallituksesta ja oppilaskunnasta tarpeen ja käsiteltävien asioiden mukaan.

Toimenpiteet nuoret ja nuoret aikuiset:

- Viestintää kehitetään ja tehostetaan kohdetuen nuoriin, jotta tavoitamme nuoret osallisuuden äärelle. Viestinnän kanavista tarkastellaan ja kokeillaan eri vaihtoehtoja toimivimman tavan löytämiseksi. Testaamme esimerkiksi syksystä 2025 lähtien WhatsApp yhteisön tai jonkin muun viestikanavan toimivuutta tiedottamiseen ja osallisuuden lisäämiseen.
- Nuorisotyöttömyys on Toivakassa tilaston mukaan ollut korkea. Jatkossa on tärkeää tukea nuoria osallisuuden näkökulmasta ja rakentaa palvelut nuorta tukevasti. Tällöin esimerkiksi etsivän nuorisotyön merkitys tulee huomioida keskeisenä muotona tukemisessa. Kunnan näkökulmasta toiselle asteelle opiskelemaan lähtevän nuoren työllistyminen omaan kuntaan ja/tai Toivakkaan asumaan sijoittuminen on tärkeää ja tuemme sitä tulevina vuosina erilaisin tavoin.
- Etsivä nuorityöntekijä ja hänen palvelunsa on tärkeää tehdä tutuksi Toivakassa niin nuorille kuin muille toimijoillekin, jotta palvelu tavoittaa sitä tarvitsevat nuoret. Panostetaan tulevina vuosina etsivän tutuksi tekemiseen ja tarkastellaan säännöllisesti etsiväresurssin riittävyyttä.

- Nuoria kuullaan järjestämällä heille erilaisia kyselyjä ja mahdollisuuksia keskustelulle. Kyselyjä järjestäviä ja tietoa keräämiä tahoja ovat nuorisovaltuusto, hyvinvointipalvelut ml. nuorisotyö, kirjasto, koulut. Kyselyillä kerättyä tietoa jaetaan kuntaorganisaatiossa päätöksenteon ja kehittämisen tueksi.
- Nuorisovaltuuston merkitystä myös toisen asteen opiskelijoiden äänitorvena kehitetään. Nuorisovaltuustoa kehitetään niin, että toimitaan myös kuntarajat ylittäen toisten nuorisovaltuustojen toimintaan tutustuen. Tämä kehittää alueellista yhteistyötä myös muussa nuorisotoiminnassa.

Kaikille ikäryhmille kohdentuvat toimenpiteet:

- Ylisukupolvisella toimintaa vahvistetaan edelleen ja sillä lisätään osallisuutta ja yhteenkuuluvuutta. Hyviä ja edelleen kehitettäviä toimintamalleja ovat olleet esim. päiväkoti- sekä lukumummot ja –papat, tulevaisuudessa kirjastomummot ja -papat, nuorten vierailut senioripäivässä ja ikäihmisten vierailut koululla.
- Tapahtumia toteutetaan niin, että niiden sisältö huomioi eri ikäisiä kuntalaisia heitä osallistaen.
- Mielen hyvinvoinnin ABC-mallin laaja käyttöönotto ml. lapset ja nuoret, korostaa osallisuuden merkitystä, joka vahvistuu, kun mallia toistetaan ja toteutetaan eri yhteyksissä.
- Toivakassa on ilmennyt harrastamattomuuden ilmiö erityisesti peruopetusikäisillä 5.luokasta ylöspäin. Harrastustarjontaa on ollut, mutta kerhot eivät ole toteutuneet osallistujien puuttuessa. Arkihavainnot kertovat, että yhä pienemmät viettävät iltansa kuluttaen aikaa, ns. hengaillen, kaupoissa ja keskustan alueilla. Kehitämme toimenpiteitä, joilla lapset ja nuoret saadaan mukaan harrastuksiin.

MIELEN HYVINVOINNIN TUKEMINEN

Toimenpiteet alle kouluikäiset:

- Arjesta tehdään turvallinen. Kiusaamiseen puututaan arjen eri kohtaamispaikoilla luomalla toimintamalli puuttumiseen myös vapaa-ajalla.
- Varhaiskasvatuksen kiusaamisen ehkäisemisen -suunnitelma päivitetään ja tunne- ja kaveritaitojen tukeminen on edelleen keskeinen osa varhaiskasvatuksen arkea.
- Tuetaan vanhempia käsittelemään lasten kanssa median ilmiöitä lisäämällä tietoisuutta ja erilaisin materiaalein. Varhaiskasvatuksen arjessa median ilmiöitä käsitellään myös, henkilöstön osaamista kehitetään aiheeseen liittyen ja korostetaan suojaavia tekijöitä. Tarvittaessa media nostetaan osaksi vasu-keskustelua.
- Huolehditaan ehkäisevän työn (lähisuhdeväkivalta- ja ehkäisevä päihdetyö) verkostojen toimivuudesta ja nostetaan aihepiiri esille eri työrukkasissa.

- Toimitaan vahvassa yhteistyössä eri tahojen kanssa, jotka järjestävät lapsille ja perheille toimintaa ja näin lisäävät hyvinvointia.
- Ruokakasvatus nostetaan näkyvämmäksi osaksi lapsen päivää ja perheiden arkea ja tällä tuetaan lapsen myönteisen ja tasapainoisen suhteen luomista itseensä ja ruokaan. Pitkällä aikajänteellä myönteinen ja tasapainoinen suhde itseen ja ruokaan edistää terveyttä, hyvinvointia ja oppimista.

Toimenpiteet esi- ja perusopetusikäiset:

- Ehyt ry:n kanssa solmitaan syksyllä 2025 ehkäisevän päihdetyön kuntakumppanuussopimus, joka takaa perusopetusikäisille laadukasta ja vakiintuvalla tavalla toteutuvaa ennalta ehkäisevää päihde- ja pelikasvatusta. Lisäksi ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan erilaisin kampanjoihin ja hyvinvointityöryhmän toimesta yhteistyössä koulun kanssa.
- Mielen hyvinvoinnin ABC-toimintamalli otetaan käyttöön syksystä 2025 lähtien. Universaali toimintamalli korostaa toiminnan, osallistumisen ja sitoutumisen merkitystä mielen hyvinvoinnille. Toimintamallin käyttöönotto edellyttää sitä, että lapsille ja nuorille on toimintaa, tiloja ja aikuisia läsnä.
- Ehkäisemme kiusaamista aktiivisesti arjen eri toiminnoissa. Kiusaamiseen liittyvissä asioissa lisätään tietoisuutta ilmiöistä ja ajantasaisesta tilanteesta ja hyödynnetään myös Vakkaria kiusaamista ehkäisevänä forumina. Vakkarille luodaan koulun toimintamallin pohjalta yhtenäinen toimintamalli kiusaamisen ehkäisyyn.
- Kännykättömyys kouluarjessa lisää lapsien sosiaalista kanssakäymistä ilman puhelimia ja koulussa tuetaan lasten ja nuorten toimintaa ilman puhelimia järjestämällä esimerkiksi välitunneille toimintaa.
- Somen haittavaikutuksia käsitellään arjessa, niin koulussa kuin nuorisopalveluissa. Osallistumme ajankohtaisiin kampanjoihin, jotka kannustavat somen oikeanlaiseen ja turvalliseen käyttöön ja pyrkivät minimoimaan somen haittavaikutukset.
- Korostamme mielen hyvinvoinnissa suojaavien tekijöiden merkitystä, joita ovat harrastukset, yhteisöllisyys ja osallisuus, ystävät ja perheiden hyvinvointi, turva ja huolenpito sekä tietoisuuden lisääminen haitallisista ilmiöistä.

Toimenpiteet nuoret ja nuoret aikuiset:

- Somen turvalliseen ja järkevään käyttöön annetaan työkaluja tiedon lisäämisen ja erilaisten alueellisten kampanjoiden avulla.
- Ehkäisevää päihdetyötä kohdennetaan myös perusopetuksen jälkeisiin vaiheisiin.
- Huolehditaan, että nuoret tulevat kuulluksi myös perusopetuksen jälkeisessä elämänvaiheessa. Etsittävä tälle sopiva väylä.
- Pidetään nuoret osallisina yhteisöstä työllisyyden, harrastusten ja erilaisten hyvinvointia lisäävien palvelujen kautta. Etsivällä nuorisotyöllä on keskeinen rooli haavoit-

tuvimmassa asemassa olevien tukemisessa ja oikeiden palvelujen pariin ohjaamisessa. Etsivän resurssin riittävyyttä seurataan valtuustokaudella ja tehdään tarvittaessa muutoksia.
- Yhtenäiset käytännöt kouluarjen ja vapaa-ajan palveluiden kanssa. Laaditaan yhtenäiset ja kuvatut käytännöt liittyen esimerkiksi sääntöihin päihteiden käytöstä, kiusaamattomuudesta ja rikkeistä kotiin ilmoittamiseen jne.
- Vakkarille luodaan oma malli kiusaamiseen puuttumiseen.
- Kunnan nuorisotyön ja kolmannen sektorin yhteistyötä kehitetään esim. nuorten palveluohjauksen osalta.

8 SUUNNITELMAN SEURANTA JA ARVIOINTI

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma laaditaan kerrallaan neljäksi vuodeksi valtuustokausittain. Tämä suunnitelma on laadittu kesällä 2025 ja se on voimassa kevääseen 2029 asti, jolloin nykyinen valtuustokausi päättyy. Suunnitelman toteutumista arvioidaan kunnan hyvinvointiraportissa vuosittain samalla kun raportoidaan laajemmin lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Hyvinvointiraportissa lapset ja nuoret tulee nostaa tarkasteluun omana väestöryhmänään.

Seurattavia indikaattoreita/mittareita suunnitelman tavoitteiden osalta 2025-2029:

Liikunnallisen elämäntavan edistäminen

- liikuntaneuvonnan asiakasmäärän kehitys
- lasten ja nuorten vapaa-ajanliikuntaa järjestävien tahojen tuottama tieto esim. osallistujamääristä (liikunta-aktiivisuus)
- Move -mittaustulosten kehitys: niiden oppilaiden osuus, joilla on heikko fyysinen toimintakyky 5. lk ja 8. lk
- Kouluterveyskyselyn liikuntaa koskevat kysymykset 4-5.lk ja 8-9 .lk
- Terveyttä edistäviä elintapoja, summaindikaattori 4.-5. lk ja 8.-9. lk
- Ylipaino 8.-9. lk

Mielen hyvinvointi

- Kokenut vahvaa positiivista mielenterveyttä viimeisen kahden viikon aikana 8.-9. lk
- Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, 8.-9. lk
- Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa 4.-5. lk ja 8.-9. lk
- Kouluterveyskyselyn päihteiden käyttöä koskevat indikaattorit

Osallisuus:

- Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä 4.-5. lk ja 8.-9.lk
- Tuntee itsensä yksinäiseksi 8.-9. lk
- Syrjäytymisriskissä olevat 18-24 v. nuoret (ind. 5387)

Keräämme valtuustokaudella myös erilaista kokemustietoa lapsilta ja nuorilta esimerkiksi kyselyin, joiden avulla saatua tietoa peilaamme tavoitteisiimme ja arvioimme niiden toteutumista.

9 LÄHTEET

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon… 612/2021 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX ®

Kouluterveyskysely - THL

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX ®

Lasten oikeudet | Suomen YK-liitto (ykliitto.fi)

Alle kouluikäisten liikkumisen suositukset - UKK-instituutti

Lasten ja nuorten liikkumissuositus - UKK-instituutti

Ruokakasvatus - mitä se on? - Ruokakasvatusyhdistys Ruukku ry

Lastensuojelulaki | 417/2007 | Lainsäädäntö | Finlex